

Veiliger in de kast?

Een onderzoek naar potentiële daders van
antihomoseksueel geweld in Antwerpen.

Cathelijn Kames

Bachelorproef voorgedragen tot het
bekomen van het diploma van Bachelor in
de toegepaste psychologie

Promotor: Dagmar Versmissen

Academiejaar: 2011 - 2012

Veiliger in de kast?

Een onderzoek naar potentiële daders van
antihomoseksueel geweld in Antwerpen.

Cathelijn Kames

Bachelorproef voorgedragen tot het
bekomen van het diploma van Bachelor in
de toegepaste psychologie

Promotor: Dagmar Versmissen

Academiejaar: 2011 - 2012

Voorwoord

Mijn persoonlijke interesse werd vorig jaar gewekt toen er heel wat media-aandacht ging naar slachtoffers van antihomoseksueel geweld omwille van een agressie-incident in de hoofdstad Brussel. Geïntregerd door dit onderwerp vroeg ik me af wat mensen aanzet tot het plegen van deze specifieke vorm van geweld. De laatste jaren werden reeds een aantal onderzoeken op touw gezet, onder andere in Amsterdam en Brussel. Voor Antwerpen gebeurde dit nog niet. Zo vatte ik, gestuurd door mijn promotor, het plan op om na te gaan of de resultaten uit voorgaande onderzoeken ook zouden gelden in deze grootstad. Daarnaast richt het thema zich niet louter tot de psychologie maar ook tot andere disciplines, met name sociologie en seksuologie. Drie disciplines die allen tot mijn interesseveld behoren. Mijns inziens toont de uitgebreidheid van dit onderwerp ook het belang aan. Extra aandacht voor dit maatschappelijke probleem is een noodzakelijkheid.

De uitvoering van het onderzoek en het schrijven van deze bachelorproef zou niet gelukt zijn zonder enige hulp. Allereerst wil ik dan ook mijn gezin bedanken. Zij hebben geluisterd naar mijn ideeën en kritische bemerkingen, alsook geholpen in mijn zoektocht naar potentiële deelnemers voor het onderzoek. Ook vrienden en kennissen die op hun beurt mogelijke kandidaten kenden, wil ik bedanken. De uiteindelijke studenten die deelnamen, wil ik bij deze ook graag vermelden. Zonder hun antwoorden was deze bachelorproef niet gelukt. Tenslotte zou ik graag nog een aantal medewerkers en organisaties bedanken. In de eerste plaats mijn promotor doctor Dagmar Versmissen. Zij hield me gedurende dit proces gefocust en stuurde me bij waar nodig. Mijn samenwerking met haar was boeiend en leerrijk. Verder bedank ik graag Lauren Buijs, onderzoeker aan de universiteit van Amsterdam, die me de oorspronkelijke vragenlijst van het onderzoek 'Als ze maar van me afblijven' bezorgde. Ook de heer Michielsen, coördinator van Don Bosco werken én leren, deeltijds onderwijs in Wilrijk (Antwerpen). Hij spoorde de leerlingen aan om mee te werken aan dit onderzoek. Het Roze Huis in Antwerpen, Çavaria, Steunpunt Gelijkekansenbeleid en Gelijke Kansen in Vlaanderen zorgden bovendien dat ik over de nodige literatuur beschikte om dit onderzoek tot een goed einde te brengen. Zonder al deze mensen was deze bachelorproef niet tot stand gekomen.

Cathelijn Kames

Paramaribo (Suriname), 12 april 2012

Samenvatting

Antihomoseksueel geweld is een maatschappelijk probleem dat de laatste jaren steeds vaker de aandacht trekt. Holebi's worden geconfronteerd met verbaal en fysiek geweld omwille van hun seksuele voorkeur en activiteiten. Uit eerdere onderzoeken, uitgevoerd in Amsterdam en Brussel, blijkt dat plegers van antihomoseksueel geweld aan een bepaald daderprofiel voldoen. Ze beschikken over socio-demografische gegevens, een socio-economische status en afkomst die bepalend lijken voor het ontwikkelen van dit geweld. In deze bachelorproef wordt nagegaan of het bestaande daderprofiel uit voorgaande onderzoeken, ook geldt bij Antwerpse jongeren. Er werd een online onderzoek opengesteld voor derdegraad studenten uit Antwerpen. De respons zorgde voor 123 jongeren, waarvan uiteindelijk data van 104 deelnemers verwerkt werden. De focusgroep waren jongens uit de onderwijsvormen technisch en beroepssecundair onderwijs. Later werd er nog een controlegroep opgesteld, waartoe de meisjes behoorden, alsook studenten uit het algemeen en kunst secundair onderwijs.

Resultaten uit dit onderzoek zijn grotendeels vergelijkbaar met de resultaten uit voorgaand onderzoek in Amsterdam en Brussel. Het reeds opgestelde daderprofiel kan ook in Antwerpen gehanteerd worden, hoewel grote verschillen in attitude ten opzichte van holebi's tussen verschillende studierichtingen minder van toepassing zijn in deze grootstad. Wel was bijna één derde van de deelnemende jongeren reeds getuige van antihomoseksueel geweld. Een meer uitgebreid onderzoek naar deze specifieke vorm van geweld in Antwerpen lijkt noodzakelijk. Op die manier kan er gewerkt worden aan preventie- en sensibiliseringscampagnes. Alvorens mensen een meer positieve attitude ontwikkelen tegenover holebi's, moeten zij immers eerst over voldoende informatie beschikken.

Inhoudsopgave

Voorwoord	II
Samenvatting.....	III
Inleiding	1
1.1 Algemene situering	2
1.2 Homofobie als voorloper van antihomoseksueel geweld	3
1.3 Tolerantie in België	4
1.4 Juridisch en maatschappelijk klimaat	4
1.5 Ontstaan van heteroseksisme	6
1.6 Daderprofiel	7
1.6.1 Gender	8
1.6.2 Leeftijd	9
1.6.3 Informatie en kennis.....	9
1.6.4 Socio-economische status	9
1.6.5 Etniciteit	10
1.7 Motieven voor het plegen van antihomoseksueel geweld	12
1.8 Probleemstelling en hypothesen.....	13
Methode	15
2.1 Deelnemers.....	15
2.2 Instrumenten	16
2.3 Procedure	19
Resultaten	20
3.1 Persoonsgegevens.....	20
3.2 Hypothesen.....	22
Discussie	28
4.1 Interpretatie van de resultaten	28
4.2 Kritische bedenkingen en tekortkomingen	31
4.3 Toekomstig onderzoek.....	33
Referenties	36
Bijlage I - Vragenlijst	I.1

Lijst van tabellen

Tabel 1.....	20
<i>Overzicht van het aantal deelnemers op basis van onderwijsvorm</i>	
Tabel 2.....	20
<i>Overzicht van de deelnemers van ASO op basis van geslacht en onderwijsvorm</i>	
Tabel 3.....	21
<i>Overzicht van de deelnemers van KSO op basis van geslacht en onderwijsvorm</i>	
Tabel 4.....	21
<i>Overzicht van de deelnemers van TSO op basis van geslacht en onderwijsvorm</i>	
Tabel 5.....	21
<i>Overzicht van de deelnemers van BSO op basis van geslacht en onderwijsvorm</i>	
Tabel 6.....	22
<i>Overzicht van de seksuele oriëntatie van de deelnemers</i>	
Tabel 7.....	23
<i>Mann-Whitney toets: attitude in relatie met geslacht</i>	
Tabel 8.....	24
<i>Spearman correlatie: attitude in relatie met leeftijd</i>	
Tabel 9.....	25
<i>Kruskal-Wallis toets: attitude in relatie met onderwijsvorm</i>	
Tabel 10.....	26
<i>Mann-Whitney toets: attitude in relatie met afkomst</i>	
Tabel 11.....	27
<i>Spearman correlatie: attitude in relatie met acceptatie</i>	

Inleiding

In de zomer van 2010 ging alle media-aandacht naar een schokkende gebeurtenis, toen een homo in Schaarbeek op straat werd aangevallen. De verdachte werd beschuldigd van slagen en verwondingen, met als verzwarende omstandigheid de seksuele geaardheid van het slachtoffer, welke bepalend zou zijn geweest voor het plegen van dit delict. Het fysieke gevolg van deze aanval was een hoofdwonde. Daarnaast kent het slachtoffer ongetwijfeld ook een aantal psychische gevolgen, waaronder minderwaardigheidsgevoelens. (De Morgen, 2010). Deze mentale gevolgen blijken ook bij een jonge homoseksuele man uit Brussel, die in juni 2011 bijna gewurgd werd omwille van zijn homoseksuele voorkeur. Op straat werd de man door onbekenden aangevallen en gegrepen naar de keel. Het slachtoffer kon ontsnappen en vluchtte een pitabar binnen. Daar werd hij opnieuw toegetakeld door een aantal andere daders. De fysieke gevolgen zijn draagbaar, maar de mentale gevolgen veel minder. Hij voelt zich door zijn seksuele oriëntatie onveilig en zelfs schuldig (De Morgen, 2011). Onderzoek (Pelleriaux 2003; Poelman en Smits, 2007; Vincke & van Heeringen, 2002, 2004, zie Hooghe, Quintelier, Claes, Dejaeghere, en Harrell, 2007) toont aan dat intolerantie zorgt voor sociale uitsluiting, met allerlei gevolgen op individueel en maatschappelijk gebied. Door verbale agressie raakt het zelfbeeld vaak aangetast en ontstaan er bij de slachtoffers minderwaardigheidsgevoelens. Holebi's vormen daardoor een risicopopulatie voor het ontwikkelen van subklinische symptomen van depressie en suïcide (Versmissen, 2011).

In dit eerste deel krijgt u een algemene situering van het holebithema, wat belangrijk geacht wordt doorheen het onderzoek. Vervolgens wordt de term homofobie besproken, als voorloper van antihomoseksueel geweld. Ook wordt de heersende homotolerantie nader toegelicht en het juridisch en maatschappelijk klimaat in België. Het ontstaan van heteroseksisme wordt nadien toegelicht, waarna er wordt overgegaan tot het daderprofiel van plegers van antihomoseksueel geweld. Dit profiel omvat verschillende kenmerken die verduidelijkt worden. Hierna volgen nog een aantal mogelijke motieven voor het plegen van antihomoseksueel geweld, alsook een aantal belangrijke bevindingen. De inleiding wordt afgerond met de algemene probleemstelling en vijf hypothesen die later in deze bachelorproef aan de hand van een online onderzoek bevestigd of weerlegd worden.

1.1 Algemene situering

De term holebi is een afkorting voor homoseksuelen mannen, biseksuele mannen én vrouwen en lesbische vrouwen. Het is een verzamelnaam voor iedereen die zich aangetrokken voelt tot personen van hetzelfde geslacht, wat zich uit in fantasieën en/of contacten. Deze aantrekking kan bovendien ook afgewisseld worden met een aantrekking tot personen van het andere geslacht (Versmissen, 2011). Zoals eerder gesteld ligt de focus in deze bachelorproef op daders van antihomoseksueel geweld. Deze specifieke vorm van geweld wordt door Buijs, Hekma en Duyvendak (2009) gedefinieerd als verbaal en fysiek geweld, alsook bedreigingen en berovingen. De seksuele voorkeur van het slachtoffer is hierbij bepalend. Omdat het echter over een veronderstelde seksuele voorkeur gaat, wordt de heteropopulatie niet uitgesloten als mogelijk slachtoffer van antihomoseksueel geweld. Wel worden hetero's in deze situaties door de daders als homo's, lesbiennes, biseksuelen of transgenders aanzien.

Transgenderisme betekent dat personen zowel mannelijke als vrouwelijke identiteitskenmerken kunnen combineren. Beide genderidentiteiten zijn dan aanwezig in een persoon. Ook kan een transgender zich soms man en soms vrouw voelen. Een lichamelijke aanpassing is hierbij mogelijk, maar niet vereist (Gender in de blender, n.d.).

Het holebithema blijft wereldwijd veelbesproken. Sommige landen strijden voor de rechten van holebi's, waar in andere landen iemands seksuele oriëntatie lijfstraffen, levenslange gevangenisstraffen en zelfs de doodstraf als gevolg kent (Versmissen, 2011). Net nog werd in de Russische stad Sint-Petersburg een wet goedgekeurd die homopropaganda verbiedt. Het "verspreiden" van holebi- en transgenderpraktijken onder minderjarigen mag niet meer. Zo zijn de gay-prides, optochten waarin duizenden holebi's en transgenders uitkomen voor hun identiteit, verboden. Ze zouden naar verluidt de gezondheid van de jeugd "verzieken". Het wetsvoorstel kreeg internationaal veel kritiek. Toch is Sint-Petersburg niet de enige stad waar dergelijke wet van toepassing is. Zuid-Astrakhan en Kostroma voerden reeds gelijkaardige wetten in (De Redactie, 2012). Ook dichterbij huis krijgt het holebithema steeds vaker de aandacht. Zo is er de televisiereeks 'Thuis', waarin Braam Verreth de rol van Franky vertolkt. Hij kreeg vorig jaar extra veel belangstelling toen de scriptschrijvers vonden dat het tijd was voor meer diversiteit op het beeldscherm. De zoon van een stoere taxichauffeur kwam uit de kast als

homo. Dit zorgde bij het trouwe thuispubliek voor heel wat discussie. Kon dit wel? Hoort dit op een tijdstip dat ook kinderen naar tv kijken? Er werd haastig een persontmoeting georganiseerd waarin vragen van de media beantwoord werden. Toch was de algemene reactie positiever dan in Nederland, toen daar een aantal weken voordien een homoscène in de soap 'Goede tijden, slechte tijden' heel wat protest veroorzaakte. Het is belangrijk te vermelden dat het in Nederland ging het om een heftige kusscène, waar het in 'Thuis' vooral bij gevoelens en gesprekken bleef (De Standaard, 2011). Hieruit blijkt dat homotolerantie een gevoelig onderwerp is, met een soms onduidelijke grens tussen wat kan en niet kan.

1.2 Homofobie als voorloper van antihomoseksueel geweld

Hoewel agressie tegen holebi's een oud fenomeen is, blijven bovenstaande gebeurtenissen opvallend. In 1972 werd de term homofobie reeds voor het eerst geïntroduceerd. Toch zijn er volgens Poelman en Smits (2007) een aantal aspecten waarin deze term tekort schiet. Het woord fobie wordt namelijk gerelateerd aan angst, waar het bij homofobie voornamelijk om kwaadheid en afkeer gaat. Angsten leiden vervolgens vaak tot vermindering. De meest extreme gevolgen van homofobie zijn echter agressie en gay bashing, waarbij holebi's in elkaar worden geslagen. Een laatste belangrijk verschil bevindt zich in de maatschappelijk positie. Een fobie is vaak een individueel probleem, terwijl homofobie het individuele aspect overstijgt. Homofobie is een chronisch sociaal-maatschappelijk probleem, dat een grondige en preventieve aanpak vraagt.

Omwille van deze beperkingen worden door Poelman en Smits (2007) drie alternatieve concepten van homofobie naar voren geschoven.

- Seksueel stigma: deze term verwijst naar afwijkende seksuele kenmerken die vaak als normaal en acceptabel beschouwd worden. Een seksueel stigma komt dan ook tot stand door de maatschappij waarin het van toepassing is.
- Heteroseksisme: dit betekent een verharding van ideologieën rond heteroseksualiteit in de maatschappelijke structuren, instituten en machtsrelaties.
- Seksuele vooroordelen: deze worden gevormd door de seksuele geaardheid van een persoon en komen tot uiting door bepaalde houdingen en handelingen ten opzichte van een persoon. Vooroordelen zijn vaak gericht tegen minderheden, waaronder holebi's.

1.3 Tolerantie in België

Ondanks het homofob gedrag en antihomoseksueel geweld waar holebi's mee geconfronteerd worden, is België één van de koplopers in gelijke rechten voor holebi's. Dit blijkt uit resultaten van de European Social Survey (2004) over de levenswijze van homoseksuele mannen en lesbische vrouwen. Een belangrijke vraag in dit onderzoek was in welke mate holebi's recht hebben om zelf hun levenswijze te kiezen. Nederland, IJsland en Denemarken scoorden het hoogst op deze vraag, met bijna 90% positieve respons. In België was de score 79%. Landen als Hongarije, Polen of Slowakije scoorden minder dan 50%. Hieruit kunnen we concluderen dat België, in vergelijking met andere Europese landen, een relatief hoge tolerantie heeft ten opzicht van de rechten van holebi's. Deze cijfers worden bovendien bevestigd door gelijkaardige resultaten uit de World Values Survey (Adolfsen & Keuzenkamp, 2006, zie Hooghe, et al., 2007).

1.4 Juridisch en maatschappelijk klimaat

De wet tot de openstelling van het huwelijk voor personen van het hetzelfde geslacht (Wet van 13 februari 2003 betreffende openstelling van het huwelijk voor personen van hetzelfde geslacht, Belgisch Staatsblad, 28 februari 2003) was voor België een eerste grote stap in de richting van gelijke kansen voor holebi's, zo meldt het Centrum voor gelijkheid van kansen en racismebestrijding (2009). Op 1 juni 2003 trad deze wet in werking. Een paar jaar later trad vervolgens de wet ter bestrijding van discriminatie in werking (Wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie, Belgisch Staatsblad, 27 mei 2007). Deze wet heeft tot doel elke vorm van directe en indirecte discriminatie te verbieden, waaronder ook alle discriminatie ten gevolge van een bepaalde seksuele oriëntatie valt. Ook pesterijen op basis van geaardheid zijn expliciet verboden. Bovendien kunnen algemene straffen voor een aantal misdrijven verzwaaard worden indien blijkt dat deze gepaard gaan met negatieve attitudes ten opzichte van seksuele geaardheid. België is hierin het tweede land ter wereld om zulke wet op te stellen. Rond die tijd werd ook het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding opgericht. Sinds 2006 krijgen Belgische holebikoppels bovendien de kans om kinderen te adopteren (Wet van 18 mei 2006 teneinde de adoptie door personen van hetzelfde geslacht mogelijk te maken, Belgisch Staatsblad, 20 juni 2006). En ongeveer een jaar later werd er nog een nieuwe wet in het Belgische

Staatsblad gepubliceerd, namelijk de wet betreffende transseksualiteit (Wet van 10 mei 2007 betreffende de transseksualiteit, Belgisch Staatsblad, 11 juli 2007). Deze wet regelt enkele juridische aspecten van een transitie, zoals de wijziging van de voornaam en het juridisch geslacht van een persoon. Met de invoering van deze wet hebben transseksuelen het recht op de aanpassing van een aantal aspecten behorende tot hun persoonlijkheid welke veranderen door een transitie, mits iemand voldoet aan bepaalde voorwaarden (Gender in de blender, n.d.).

Daarnaast krijgen holebi's ruim 15 jaar expliciete aandacht van de Vlaamse overheid. Sinds 2009 worden ook transgenders hierbij betrokken. Samen met de organisatie Gelijke Kansen in Vlaanderen wordt er gewerkt aan een maatschappij waarin iedereen gelijk behandeld wordt. Çavaria is de grootste speler van Vlaamse en Brusselse holebi- en transgendergroepen. Er zijn echter ook andere organisaties die zich bezighouden met verschillende holebigroepen en thema's, waaronder oudere holebi's, allochtone holebi's, transgenders, jonge holebi's, holebi-ouders en -wensouders (Gelijke Kansen in Vlaanderen, 2011).

Hoewel er in België steeds meer initiatieven ontstaan ten voordele van holebi's, wordt homoseksualiteit nog niet als 'normaal' beschouwd (Dewaele, 2009, zie Keuzenkamp, 2010). Heteroseksualiteit blijft de algemeen geldende norm in deze maatschappij. Iemand die niet voldoet aan deze norm, kan vele problemen ontwikkelen op allerlei levensdomeinen, onder meer op vlak van mentaal welbevinden (Dewaele, 2010).

Heteronormativiteit beschrijft een maatschappij die er impliciet of expliciet van uitgaat dat iedereen heteroseksueel is. Holebi's moeten in deze maatschappij namelijk voldoen aan patronen en normen van een heteroseksuele samenleving. Er is hierbij geen aandacht voor afwijking van de norm (Gelijke Kansen in Vlaanderen, 2011).

Er heerst nog steeds een homoseksueel stigma. Juridische maatregelen die de laatste jaren getroffen werden, veroorzaken niet de nodige mentaliteitsverandering. Dit ziet men voornamelijk bij jongeren. Zo blijkt dat bijna één derde van de Vlaamse jongeren een uitgesproken negatieve attitude heeft ten opzichte van homoseksualiteit (Hooghe et al., 2007). Nog al te vaak worden holebi's met homofob gedrag geconfronteerd. Het Zzip2 rapport van Versmissen (2011) toont aan dat 17,7% van de deelnemers de afgelopen zes maanden expliciet of subtiel

gediscrimineerd werd omwille van zijn of haar seksuele voorkeur. Daarnaast werd 35,3% van de holebi's die deelnamen aan dit onderzoek de voorbije zes maanden één of meerdere keren geconfronteerd met verbale agressie. En 18,4% was slachtoffer van bedreigingen of fysieke agressie. Onderzoek van Poelman en Smits (2007) toont aan dat verbale agressie in Brussel hoger scoorde en fysieke lager. Zo bleek dat 60% van de respondenten één of meerdere keren slachtoffer was van verbale agressie, 19% van bedreigingen en 10% van fysieke agressie.

Stigmabewustzijn toont bovendien de gevolgen van een minderheidsstatus aan. Wanneer iemand namelijk het gevoel heeft tot de minderheidsgroep te behoren, zal deze persoon meteen ook de verwachting hebben om negatief behandeld te worden op basis van stereotypen. Deze perceptie is individueel verschillend (Pinel, 1999, zie Versmissen, 2011) en maakt dat holebi's mentaal kwetsbaarder zijn indien ze zich bewust zijn van deze stigmatisering (Lewis, Derlega, Griffin & Krowinski, 2003, zie Versmissen, 2011). Ook blijkt stigmabewustzijn een negatieve invloed te hebben op allerlei andere zaken in het leven van holebi's (Pinel, 1999, 2005, zie Versmissen, 2011). Denk hierbij aan schoolresultaten, mechanismen, enzovoort.

1.5 Ontstaan van heteroseksisme

Buijs et al. (2009) haalden uit hun onderzoek twee grote verklaringen voor het plegen van antihomoseksueel geweld. De basis voor deze specifieke vorm van geweld ligt volgens hen bij de sociologie en psychologie, meer bepaald het heteroseksisme, ook wel heteronormativiteit genoemd. Aan het ontstaan van dit heteroseksisme liggen volgens hen twee dominante ideologieën ten grondslag: de ideologie van seksualiteit als identiteit en de ideologie van complementaire genders.

De eerste ideologie wijst op onze westerse maatschappij waarin mensen steeds vaker worden gedefinieerd aan de hand van hun seksuele activiteiten. Wat op zijn beurt sociale categorieën creëert die gebaseerd zijn op seksueel gedrag, seksuele voorkeur en seksuele relaties. Dit alles ondanks het feit dat seksualiteit in onze samenleving nog steeds beschouwd wordt als privé. Bovendien maakt de homo-identiteit in deze ideologie stigmatisering mogelijk. Homoseksuele uitingen doorbreken hierbij de heteronormativiteit, wat tot homofobie en zelfs geweld leidt.

De ideologie van complementaire genders wordt gevormd door een systeem van gedeelde opvattingen, waarden en gebruiken die mannelijkheid en vrouwelijkheid sterk onderscheiden. Deze dichotome genderideologie wordt tegenwoordig rechtstreeks gekoppeld aan de seksualiteitsideologie. Tussen een 'normale' man en een 'normale' vrouw kan zich een heteroseksuele relatie ontwikkelen. Homoseksuele mannen en vrouwen doen dit echter niet, waardoor zowel hun seksuele voorkeur als genderidentiteit twijfelachtig worden. Een man die op een man valt, kan volgens intolerante hetero's immers geen echte man zijn en een vrouw die op een vrouw valt geen echte vrouw. De angst voor stigmatisering leidt er vervolgens toe dat mensen die vrezen af te wijken van deze traditionele normen hun eigen gedrag nauwlettend in de gaten houden en corrigeren, ongeacht hun seksuele voorkeur. Dit kan na een tijdje echter van negatieve invloed zijn op het zelfbeeld van deze personen, aangezien men zich anders voordoet dan men werkelijk is.

1.6 Daderprofiel

Op grond van een onderzoek, uitgevoerd door de universiteit van Amsterdam in 2009, kwam deze bachelorproef tot stand. Buijs, Hekma en Duyvendak voerden onderzoek naar antihomoseksueel geweld in de grootstad Amsterdam. Hun werk, getiteld 'Als ze maar van me afblijven', licht een aantal interessante en vaak voorkomende situaties toe waarin antihomoseksueel geweld ontstaat en in stand gehouden wordt, alsook welke populatie het vaakst dader is van deze vorm van geweld.

De heersende homotolerantie bij Amsterdamse jongeren is nog flinterdun, zo blijkt uit hun onderzoek. Veel jongeren geven aan homoseksuelen te accepteren. Ze vinden het zelfs goed dat de holebipopulatie gelijke kansen krijgt in de Nederlandse samenleving. Toch is er ook een keerzijde. Jongeren geven aan dat ze vooral problemen hebben met de uitingen rond homoseksualiteit. Zeker wanneer ze hier van dichtbij mee geconfronteerd worden. Daarnaast komt uit hun onderzoek naar voor dat homogereleerde scheldwoorden steeds vaker gebruikt worden door de Amsterdamse jeugd. Zij weten echter niet altijd wat kan en niet kan, omwille van de onduidelijke regels hierover op school. Dit bevordert op zijn beurt opnieuw de heteronorme en homonegatieve cultuur.

Verder blijken bepaalde doelgroepen meer kwetsbaar te zijn voor het ontwikkelen van homofob gedrag en het plegen van antihomoseksueel geweld. Uiteindelijk stelden Buijs et al. (2009) een daderprofiel op voor plegers van antihomoseksueel geweld. Op basis van hun onderzoek ziet dit er als volgt uit: een man die het slachtoffer niet kent, van autochtoon-Nederlandse of Marokkaanse afkomst, met een gemiddelde leeftijd van twintig jaar, die vaak deel uitmaakt van een groep. Hieraan voegen ze nog toe dat de meeste plegers over een lage socio-economische status beschikken. Ze zijn vaak laag opgeleid, hebben geen werk of studeren nog. Bovendien hebben velen van hen voordien de wet al eens overtreden en groeiden ze op in een problematische opvoedingssituatie.

Geïntrigeerd door dit onderwerp leek het mij interessant om te kijken of een onderzoek naar homogeweld in Antwerpen tot gelijkaardige bevindingen zou resulteren. Belgisch onderzoek van Poelman en Smits (2007) focuste zich eerder al op twee bepalende factoren voor het plegen van antihomoseksueel geweld. Enerzijds wijzen ze op culturele verschillen, anderzijds op socio-economische verschillen. Toch is er meer dan enkel deze twee. Bepalende socio-demografische factoren in het daderprofiel van plegers van antihomoseksueel geweld worden hieronder geïllustreerd. Dit gebeurt op basis van verschillende onderzoeken (Buijs et al., 2009; Hooghe et al., 2007; Pelleriaux, 2003; Poelman en Smits, 2007; Versmissen, 2011). In wat volgt worden deze vijf bepalende factoren voor het opstellen van een daderprofiel uiteengezet.

1.6.1 Gender

Gender is niet gelijk aan het biologische geslacht van een persoon, wel aan iemands identiteit en gedrag. Met de term gender wordt verwezen naar psychologische en socio-culturele factoren van een persoon. Genderconformiteit duidt op het feit dat het geslacht, bij geboorte bepaald, niet overeenstemt met de gevoelens en het gedrag van een persoon. Bij holebi's wordt er daardoor over het algemeen meer gender-nonconform gedrag geobserveerd dan bij hetero's (Skidmore, 2006, zie Versmissen, 2011).

Gender- of sekseverschillen vormen vaak de aanleiding tot homofobie en antihomoseksueel geweld. Zich vasthouden aan traditionele genderroltyperingen correleert met hoge scores op homofobie. Antihomoseksueel geweld uit zich soms

onder de vorm van gay bashing, waarbij jonge mannen met diepgewortelde vooroordelen ten aanzien van sekseverschillen vooral homoseksuele mannen in elkaar slaan. Het is voor hen een manier om de eigen mannelijkheid en heteroseksuele identiteit te benadrukken. Ze richten zich daarom op holebi's als tegengestelde groep (Poelman & Smits, 2007). Bovendien tonen bovenvermelde onderzoeken aan dat jongens zich sneller bedreigd voelen door homo's, wat minder het geval is bij lesbiennes. Vandaar dat homoseksuele mannen vaker het mikpunt zijn van geweld.

Een aantal risicovolle groepen die daders van antihomoseksueel geweld omvatten, zijn straatjongeren van verschillende etnisch-culturele afkomst, voetbalsupporters en soldaten. Hoewel de leden van deze groepen onderling sterk kunnen verschillen, blijken deze groepen toch vaak een negatieve attitude te hebben tegenover holebi's. De mannelijkheid die centraal staat bij deze groepen, kan hierin een belangrijke rol spelen.

1.6.2 Leeftijd

Zoals eerder vernoemd blijkt de leeftijd van een dader ook van invloed te zijn op de ontwikkeling van antihomoseksueel geweld. Daders bevinden zich namelijk vaak tussen de leeftijdsgrenzen van 18 tot 30 jaar, zo blijkt uit de reeds gerefereerde onderzoeken.

1.6.3 Informatie en kennis

Bovenstaande onderzoeken tonen aan dat de kennis en de mate van informatie die men heeft over homoseksualiteit in relatie staan met de beeldvorming over holebi's. Hoe meer kennis, hoe minder negatief het beeld. Onwetendheid boezemt mensen een bepaalde angst in, wat op zijn beurt het seksuele stigma rond homoseksualiteit vergroot.

1.6.4 Socio-economische status

De sociaal economische status van een persoon is volgens bovenstaande studies zeer bepalend voor het ontwikkelen van een negatieve attitude ten opzichte van holebi's. Gezinnen met een problematische opvoedingssituatie, waarin jongeren

niet bij één of beide ouders terecht kunnen, vormen een voedingsbodem voor het ontwikkelen van vooroordelen. Bovendien krijgen deze kinderen niet evenveel kansen als andere kinderen. Sneller dan andere kinderen treft men hen aan in lagere onderwijsvormen. Leerlingen uit het beroepssecundair onderwijs vertonen volgens voorgaand onderzoek echter de meeste vooroordelen ten opzichte van holebi's, alsook de minste tolerantie. Daarna volgen de leerlingen van het technisch secundair onderwijs. En tot slot de leerlingen uit het kunst en algemeen secundair onderwijs. Werkloosheid is hier nauw mee verbonden. Ook deze socio-economische factor zorgt voor een verhoogd risico op het ontwikkelen van een negatieve attitude ten opzichte van holebi's, zo blijkt uit onderzoek. Het plegen van antihomoseksueel geweld kan een manier zijn om respect en een mannelijke status te verkrijgen, die anders niet verworven wordt door hun maatschappelijke positie.

Tenslotte bevinden jongeren met een problematische opvoedingssituatie zich vaker op straat. Adolescenten die in dit milieu terecht komen, kunnen hun reeds bestaande homohaar uiten aan de hand van antihomoseksueel geweld, gestimuleerd door en voortkomend in deze straatcultuur. Op deze manier ontstaat er een klimaat waarin antihomoseksueel geweld aanvaard wordt. Bekend is dat daders van antihomoseksueel geweld meestal in groep handelen, met drie of meer daders. Dit bevestigt dat groepsprocessen een belangrijke rol spelen bij geweld. Daarnaast spelen er nog andere processen. Zo behoort bij jongens een negatieve attitude ten opzicht van homoseksualiteit bij de identiteitsontwikkeling. Op deze manier lijken ze opnieuw een meer mannelijke status te verwerven.

1.6.5 Etniciteit

Welke specifieke factor bij jongeren van allochtone afkomst verantwoordelijk is voor de ontwikkeling tot dader van antihomoseksueel geweld, is voorlopig nog onbekend. Meer juist is echter om te spreken over Belgische of zelfs Vlaamse Marokkanen, aangezien de meerderheid van deze jongeren over een Belgische nationaliteit beschikt. Om misverstanden te vermijden en duidelijkheid te scheppen wordt er gekozen voor de term 'allochtone afkomst'. Hieronder vallen jongeren met een andere nationaliteit en Belgische jongeren met allochtone ouders. In verschillende onderzoeken worden verschillende factoren teruggevonden die hiermee samenhangen.

Zo blijkt de taal van jongeren een matige invloed te hebben op hun attitude ten opzichte van holebi's. Voornamelijk jongeren met het Turks, Berbers of Arabisch als moedertaal blijken over een lagere tolerantie te beschikken (Pelleriaux, 2003). Ook wanneer jongeren thuis Spaans of Italiaans spreken, blijkt dit te zorgen voor enige intolerantie ten opzichte van holebi's. Over de invloed van religie op een mogelijke negatieve attitude ten opzichte van holebi's zijn enkele betwistingen. Niet-religieuze jongeren blijken volgens Poelman en Smits (2007) en Hooghe et al. (2007) toleranter te staan ten opzichte van homoseksualiteit dan gelovigen. Religieuze legitimering zorgt volgens hun onderzoek vaker voor een negatieve houding ten aanzien van homoseksualiteit. Buijs et al. (2009) beweren echter dat religie geen doorslaggevende rol speelt. Turkse daders komen volgens hen veel minder voor dan Marokkaanse, waaruit ze afleiden dat geweld niet getriggerd wordt door religieuze opvattingen of een islamitische achtergrond. Volgens hun onderzoek vindt er tenslotte een oververtegenwoordiging plaats van Marokkaanse daders bij antihomoseksuele delicten. Dit heeft te maken met andere opvattingen en emoties ten opzichte van homoseksualiteit. Over het algemeen heeft deze populatie een meer positieve attitude ten opzichte van 'verborgen' homoseksualiteit, maar meer problemen met openlijk afwijkend gendergedrag. Dit zorgt bij hen voor een bepaalde trigger, waardoor sommigen sneller tot geweld overgaan. Daarnaast kan afkomst in verband gebracht worden met een lagere sociaal economische status. Hierboven werd reeds duidelijk dat status evenzeer een bepalende factor is voor de ontwikkeling tot daders van antihomoseksueel geweld. Gelijkaardige gegevens werden gevonden in het onderzoek van Versmissen (2011). In Vlaanderen ziet men een grotere aanwezigheid van daders van Noord-Afrikaanse origine. De oorzaak hiervan is volgens dit onderzoek te vinden bij de heersende genderidentiteit, homonegativiteit, stigmatisering, zichtbaarheid en sociale identiteit van de holebipopulatie.

Buijs et al. (2009) verklaren de oververtegenwoordiging van Marokkaanse daders door de heersende straatcultuur waarin deze jongeren opgroeien en gedwongen worden zich te bewijzen. Hierbij dienen ze ieder vermoeden rond een mogelijke homoseksuele voorkeur te vermijden. De beste manier om dit te doen, volgens hen, is door geweldpleging. Zich afzetten tegen alles wat met homoseksualiteit te maken heeft, is hier een onderdeel van. Daarentegen vindt men bij jongeren van Turkse afkomst minder hangcultuur, is er meer ouderlijk toezicht, is de gemeenschap hechter en de opvoeding vaak strenger. Dit geeft een mogelijke

verklaring voor de lagere cijfers rond het plegen van antihomoseksueel geweld door daders van Turkse afkomst.

1.7 Motieven voor het plegen van antihomoseksueel geweld

Hieronder volgen een aantal motieven voor homofob gedrag en antihomoseksueel geweld, die naar voren kwamen uit het onderzoek van Buijs et al. (2009). Alle verklaringen kunnen bekeken worden binnen de context van het hierboven beschreven heteroseksisme. Opvattingen over en emoties met betrekking tot genderoverschrijdend gedrag, zoals dat in homoseksueel gedrag tot uiting komt, liggen hierbij aan de basis.

Een opvallend resultaat uit hun onderzoek is dat er weinig verschillen zijn in de attitude van hetero's over homoseksualiteit. Verschillende groepen lijken gelijkaardige gedachten te hebben met betrekking tot deze populatie. De uitgesproken negatieve houding ten opzichte van homoseksualiteit wil echter niet zeggen dat de jongens homoseksualiteit op alle fronten afwijzen, zoals eerder vermeld. In veel gevallen geven daders aan dat ze helemaal geen hekel hebben aan homo's en realiseren ze zich dat deze populatie bij de samenleving hoort. Daders nemen in vele gevallen de heersende homotolerantie van de Nederlandse samenleving zelfs over. Toch zijn er bepalende factoren die aantonen dat de ene persoon wel tot geweld over gaat en de andere niet. Daders van antihomoseksueel geweld stellen voornamelijk strenge voorwaarden aan holebi's. Ze mogen in hun gedrag niet tonen wat de daders afwijzen: ze moeten onzichtbaar blijven, mogen zich niet onmannelijk en niet seksueel gedragen. Bovendien is versiergedrag volledig ontoelaatbaar. Indien dit toch gebeurt, schrikken ze niet terug voor allerlei vormen van geweld. Dit gebeurt vooral wanneer homoseksualiteit te dichtbij komt. Daarnaast lijken homoseksuelen zich in een tweestrijd te bevinden. Ze moeten namelijk onzichtbaar blijven, maar te onzichtbaar is ook niet goed vanwege het risico dat ze onverwacht opduiken bij hetero's. Verder zijn ze volgens daders onmannelijk, maar in hun versiergedrag weer te mannelijk en dwingend. Daarnaast zijn de uitspraken over homoseksualiteit in het onderzoek weinig consequent. Velen zien het als iets walgelijks, maar ze zijn tegelijkertijd angstig dat jongeren homoseksualiteit verleidelijk gaan vinden, onder andere door te grote blootstelling. Mening en gevoelens over seksualiteit en mannelijkheid liggen dus aan de basis van de totale afkeer die daders van antihomoseksueel geweld vertonen. Zij worden

voornamelijk getriggerd door zaken als anale seks, het stellen van vrouwelijk gedrag, de openlijke uitingen van homoseksualiteit en angst om door een homo benaderd te worden.

Tenslotte vertelden daders in het onderzoek van Buijs et al. (2009) vaak dat homo's makkelijke slachtoffers zijn. Ze zijn onmannelijk en komen niet voor zichzelf en elkaar op. Dit laatste kan opgevat worden als een bevestiging van het belang van de heersende gender- en seksualiteitsideologie bij daders van antihomoseksueel geweld.

1.8 Probleemstelling en hypothesen

Wegens de nood aan een specifiek te onderzoeken onderwerp richt deze bachelorproef zich voornamelijk op antihomoseksueel geweld onder de vorm van fysieke agressie. Enerzijds omdat verbale agressie ten opzichte van holebi's jammer genoeg een alledaags probleem is geworden. Anderzijds omdat fysieke agressie tegenover holebi's steeds vaker de media-aandacht trekt, maar nog te weinig onderzoek kreeg. Dit neemt echter niet weg dat de impact van verbale agressie evenzeer als schadelijk beschouwd wordt. Het ervaren van agressie laat vaak een diepe indruk na op het slachtoffer. Dit geldt voor alle vormen van agressie, ook verbale.

In Antwerpen komen steeds vaker adolescenten in contact met holebi's, aangezien de seksuele geaardheid van een persoon minder taboe blijkt te zijn. Toch is er nog steeds sprake van antihomoseksueel geweld in België, waaronder ook in Antwerpen. De vraag of de factoren die in Amsterdam voor dit geweld zorgen ook in deze grootstad gelden, leidde tot de algemene probleemstelling: "Kan op basis van het daderprofiel opgesteld door bestaande onderzoeken, gesteld worden dat dezelfde kenmerken bepalend zijn voor de ontwikkeling van antihomoseksueel geweld bij adolescenten in Antwerpen?". In dit onderzoek wordt nagegaan in hoeverre deze empirie overeenstemt met de theorie.

Vervolgens gelden er vijf hypothesen, gebaseerd op de reeds bestaande theorie.

- "Jonge mannen vanaf de leeftijd van vijftien jaar vormen in Antwerpen een groter risico voor het ontwikkelen van een negatieve attitude ten opzichte van holebi's dan vrouwen."

- "Leerlingen van het algemeen en kunst secundair onderwijs worden minder met antihomoseksueel geweld geconfronteerd dan leerlingen uit het technisch en beroepssecundair onderwijs."
- "Adolescenten die geïntegreerd zijn in de gemeenschap, hebben minder kans om zich te ontwikkelen tot geweldplegers van antihomoseksueel geweld."
- "Een allochtone afkomst heeft bij heterojongeren in een multiculturele grootstad als Antwerpen een negatieve invloed op de heersende ideeën over holebi's."
- "Jongeren lijken een positieve attitude te hebben ten opzichte van holebi's, maar zijn minder tolerant wanneer er zich concrete situaties en confrontaties voordoen."

Methode

Deze bachelorproef omvat een kwantitatief onderzoek. In dit deel wordt beschreven hoe het onderzoek uitgevoerd werd, alsook aan welke methodologische vereisten het voldoet. Dit gebeurt aan de hand van drie bepalende factoren: deelnemers, instrumenten en procedure. Het algemeen criterium dat gedurende dit onderzoek gehanteerd wordt, is de volledigheid en herhaalbaarheid van het onderzoek.

2.1 Deelnemers

Het onderzoek bevat de verwerkte data van 104 adolescenten, verzameld van 20 december 2011 tot en met 5 maart 2012. Eerst werd er op zoek gegaan naar jongeren uit de derde graad technisch en beroepssecundair onderwijs, wat betekent het vijfde, zesde en zevende jaar. Een belangrijke vereiste was dat de jongeren uit de stad Antwerpen afkomstig waren, aangezien het onderzoek zich richt op kenmerken uit daderprofielen bij Antwerpse adolescenten. In een tweede stadium werden ook jongeren uit de derde graad van het algemeen en kunst secundair onderwijs opgeroepen tot deelname. Omdat het zevende jaar in het algemeen secundair onderwijs niet voorkomt, viel dit weg.

Gedurende het hele proces werd er getracht om zoveel mogelijk mannelijke als vrouwelijke deelnemers te onderzoeken. Jongens vormen in dit onderzoek namelijk de experimentele groep, terwijl meisjes behoren tot de controlegroep. Jongens en meisjes apart stimuleren om deel te nemen, bleek te moeilijk en tijdsintensief, vandaar dat dit gelijktijdig gebeurde met het oog op een gelijk aantal deelnemers in alle condities. Uiteindelijk bestond de verwerkte dataset uit 43 jongens en 61 meisjes.

Data werden verzameld aan de hand van een online onderzoek, met behulp van Qualtrics Online Survey. Hierdoor werd deelname voornamelijk via het internet bij de jeugd gepromoot, aan de hand van reclame op de sociale netwerksite 'facebook'. Er is echter geen overzicht van het aantal personen dat aanvankelijk benaderd werd, aangezien dit aantal te groot is. Wel is bekend dat 267 mensen het online onderzoek openden of zelfs startten, waarvan uiteindelijk 123 adolescenten alle vragen volledig beantwoordden. Dit maakt dat 46% van de mensen die het onderzoek openden, ook alle vragen beantwoordden. Een mogelijke reden om het

onderzoek vroegtijdig te stoppen, is dat het onderzoek teveel tijd in beslag nam of er een desinteresse was om mee te werken. Bovendien kan het zijn dat het voor sommige deelnemers gedurende het beantwoorden van de vragen duidelijk werd dat het onderzoek peilde naar hun attitude ten opzichte van holebi's. Bekend is namelijk dat diegenen die negatieve attitudes hebben ten opzichte van holebi's, ook minder geneigd zijn vrijwillig aan een onderzoek omtrent dit thema deel te nemen.

Zoals eerder vermeld, was het criterium om deel te nemen aan dit onderzoek een jongere te zijn afkomstig uit Antwerpen. Deze selectie gebeurde reeds vooraf bij de zoektocht naar potentiële deelnemers. Van de 123 adolescenten die alle vragen uit het onderzoek beantwoordden, werden uiteindelijk de data van 104 adolescenten verwerkt. Er gebeurde namelijk nog een laatste selectie op basis van de gemoedstoestand en seksuele geaardheid van de adolescenten. Uit onderzoek blijkt dat mensen die zich minder goed voelen over het algemeen ook minder goed zijn in het beantwoorden van persoonlijke vragen. Dit kan de data uit het onderzoek op een negatieve manier beïnvloeden, wat niet de bedoeling is. Vandaar dat adolescenten die zichzelf drie of lager scoorden op de vraag "Geef hieronder met een cijfer aan hoe jij je voelt. Tien betekent dat het heel erg goed met je gaat en één dat het heel erg slecht met je gaat." verwijderd werden. Ook leerlingen die zichzelf tussen vijf (biseksueel) en negen (uitsluitend homoseksueel) plaatsten op een schaal die peilde naar hun seksuele oriëntatie, werden geëlimineerd. Het onderzoek peilt voor een groot deel namelijk naar de attitude van hetero's ten opzichte van holebi's.

2.2 Instrumenten

Omwille van verschillende redenen viel de keuze op een online onderzoek. De meest bepalende factor was tijd. Een online enquête is namelijk de beste manier om in een korte periode zoveel mogelijk deelnemers te bereiken. Daarnaast krijgt iedereen die over een computer met internet beschikt, bij een online onderzoek de kans om in alle rust mee te werken. Een belangrijk voordeel bij het beantwoorden van de vragen is ook de volledige anonimiteit waarin een persoon kan deelnemen. Zonder medeleerlingen naast zich, zoals dat in klasverband het geval zou zijn, kan men de vragen beantwoorden. Alsook op een moment dat voor de jongere het beste past. Nog een voordeel is dat jongeren minder verplicht worden om deel te nemen, dan wanneer het onderzoek bijvoorbeeld op school zou gebeuren. Hierdoor

kan de sociale wenselijkheid dalen en de betrouwbaarheid van het onderzoek stijgen.

Het online onderzoek werd gebaseerd op het onderzoek van Buijs et al. (2009). Met toestemming van de onderzoekers werd hun vragenlijst allereerst aangepast in vraagstelling en taalgebruik, alsook voor de helft ingekort. Het oorspronkelijke onderzoek peilde niet enkel naar de attitude van hetero's ten opzichte van holebi's, maar evenzeer naar het veiligheidsgevoel van de holebi-jongeren in hun schoolomgeving. Dit onderzoek is echter vooral gericht op het ontstaan en in stand houden van homofobie en antihomoseksueel geweld. Vandaar dat de vragen in dit online onderzoek zich vooral op deze aspecten focussen. Een tweede reden om het onderzoek in te korten was de tijdspanne en het concentratievermogen van de deelnemers. Verwacht werd dat er meer deelnemers zouden zijn bij een korter onderzoek, alsook dat zij zich beter zouden concentreren tijdens het beantwoorden van de vragen. Op die manier zou het onderzoek bestaan uit meer deelnemers met meer waarheidsgetrouwe antwoorden. De verwachte tijd voor het afwerken van het volledige online onderzoek werd geschat op vijftien minuten. Uit de gegevens blijkt dat de werkelijke duurtijd voor het beantwoorden van alle vragen hier grotendeels mee overeenstemt.

Het eigenlijke onderzoek ging vooraf aan een welkomstwoord, waarin de deelnemers bedankt werden voor hun interesse. Vervolgens werden onderzoeker en school kort voorgesteld, gebeurde er een tijdsinschatting en werd de anonimiteit die centraal stond gedurende het onderzoek benadrukt. Tenslotte werden de nodige contactgegevens bezorgd voor deelnemers met vragen omtrent het online onderzoek of de gehele bachelorproef.

Verschillende variabelen werden gemeten aan de hand van 53 vragen. Het volledige onderzoek werd verdeeld over zestien domeinen, exclusief welkom- en dankwoord. De twee eerste domeinen die achterhaald werden, waren de schoolomgeving van de adolescenten en hun kijk op de maatschappij. Daarna ging het onderzoek over naar een bevraging van de persoonlijke mening van de deelnemers omtrent homoseksualiteit en hun eventuele contact met homoseksuele leerlingen. Een belangrijk domein dat daarop volgde was de confrontatie van de jongere met antihomoseksueel geweld. In dit domein werd bevroegd of de adolescent zelf al eens getuige was van antihomoseksueel geweld, reeds slachtoffer werd, of men zelf wel eens antihomoseksueel geweld pleegde. Na deze persoonlijke vragen werd er

nagegaan hoe de band is tussen de adolescenten en hun ouder(s), alsook hun attitude ten opzichte van sekseverschillen. In een volgend deel van het online onderzoek gebeurde er een voorstelling van zeven verschillende jongens. Zij leken op elkaar in geslacht en leeftijd, maar verschilden in seksuele geaardheid, hobby's, kledingsstijl en gedrag. De verschillende voorstelling, maar ook alle andere vragen uit het online onderzoek, kan achteraan teruggevonden worden in bijlage I. Na het bekijken van ieder profiel werd er nagegaan in hoeverre de deelnemers de jongens in kwestie zouden aanvaarden, zouden laten participeren bij activiteiten en het al dan niet terecht vonden dat de jongens gepest werden. In de twee laatste domeinen werd er vooral gepeild naar de deelnemers zelf. Allereerst werd de gemoedstoestand van de deelnemers achterhaald, waarna er nog een aantal vragen volgden om een zicht te krijgen over het algemene profiel van de deelnemer, zoals geslacht, leeftijd, onderwijsvorm, studiejaar, studierichting en seksuele voorkeur. Tot slot werden de deelnemers nogmaals bedankt en kregen ze de kans om een laatste opmerking toe te voegen.

De deelnemers kregen meestal de keuze uit verschillende mogelijke antwoorden. Meerdere antwoorden geven op één vraag was echter niet mogelijk, wat het beantwoorden relatief gemakkelijk maakte. Af en toe werd er gebruik gemaakt van scores die de deelnemers zelf moesten toekennen aan bepaalde groepen. Ook schalen kwamen aan bod. Zo werd op het einde geïnformeerd of de adolescent zelf al dan niet een homoseksuele voorkeur heeft. Het ontwerp van deze schaal ontstond op basis van de Kinsey-schaal (The Kinsey Institute for Research in Sex, 2012). De adolescenten konden hierbij zichzelf op een negen-puntenschaal plaatsen, die evolueerde van uitsluitend heteroseksueel naar biseksueel en vervolgens naar uitsluitend homoseksueel.

De verwerking van de verzamelde data gebeurde vervolgens aan de hand van het statistische computerprogramma SPSS (Statistical Package for the Social Sciences - versie 17). Overbodige data werden verwijderd, waarna verschillende toetsen werden uitgevoerd om tot de nodige resultaten te komen. Opvallende resultaten worden in het volgende deel van deze bachelorproef besproken.

2.3 Procedure

Aangezien het onderzoek online gebeurde, werden de adolescenten aanvankelijk op de hoogte gebracht via het internet. Aan de hand van e-mail werd de link van het onderzoek doorgemailed, alsook via de sociale netwerksite 'facebook'. Snowball-sampling zorgde ervoor dat verschillende contacten andere potentiële deelnemers aanspraken, welke op hun beurt op zoek gingen naar nieuwe adolescenten die in aanmerking kwamen voor dit onderzoek. Daarnaast werd het onderzoek ook in de verf gezet via verschillende groepen op 'facebook' waartoe bepaalde deelnemers behoren. Deze groepen beschikken op hun beurt over mogelijke nieuwe deelnemers. Tot slot werd er samengewerkt met Don Bosco werken én leren, deeltijds onderwijs in Wilrijk (Antwerpen). Zij spraken toevallig over het thema homoseksualiteit tijdens hun lessen en moedigden hun leerlingen aan mee te werken. Dit door hen in de lessen de link te bezorgen, waarna de leerlingen thuis konden deelnemen.

De eerste instructies werden gegeven in het welkomstwoord, waarin vooral de anonimiteit van de deelnemers verzekerd werd. Verder werd er verondersteld dat het online onderzoek zichzelf uitwees, ervan uitgaande dat de meeste adolescenten reeds vertrouwd zijn met computers en de werking van een online onderzoek. Daarnaast dienden de deelnemers vaak enkel het antwoord te geven op dat wat voor hen van toepassing was. Indien dit niet het geval was en er een andere vraagvorm gehanteerd werd, werd de gewenste manier van beantwoording telkens in de vraagstelling kort toegelicht.

In dit onderzoek werd er een onderscheid gemaakt in onderwijsvorm. De focus lag eerst op leerlingen uit de derde graad technisch en beroeps secundair onderwijs. Hierna werden derde graad leerlingen uit het kunst en algemeen secundair onderwijs toegevoegd. Deze laatste vormen de controlegroep. Zoals eerder beschreven wordt de experimentele groep bovendien gevormd door jongens, terwijl de controlegroep bestaat uit meisjes.

Resultaten

In dit deel worden de verzamelde gegevens en de uitkomsten van de analyse vermeld. Een aantal algemene significante resultaten worden besproken. Waarna iedere hypothese die gemaakt werd, apart vermeld wordt en vervolgens al dan niet bevestigd wordt aan de hand van deze resultaten.

3.1 Persoonsgegevens

De verwerking van dit onderzoek gebeurt op basis van data van 104 deelnemers. Uiteindelijk behoorde 41,3% (n = 43) van hen tot het mannelijke en 58,7 % (n = 61) tot het vrouwelijke geslacht. Verder wordt er een onderscheid gemaakt in onderwijsvorm. Hieruit blijkt dat 31,7% van de deelnemers een studierichting in het algemeen secundair onderwijs volgt, 13,5% in het kunst secundair onderwijs, 27,9% in het technisch en 26,9% in het beroepssecundair onderwijs. Onderstaande tabellen geven een overzicht van het aantal deelnemers per onderwijsvormen, met bijhorend studiejaar.

Tabel 1

Overzicht van het aantal deelnemers op basis van onderwijsvorm

Onderwijsvorm	ASO	KSO	TSO	BSO	Totaal
Aantal deelnemers	33	14	29	28	104

Tabel 2

Overzicht van de deelnemers van ASO op basis van geslacht en onderwijsvorm

	5 ^e studiejaar	6 ^e studiejaar
Jongens	2	11
Meisjes	4	16
Totaal	6	27

Tabel 3

Overzicht van de deelnemers van KSO op basis van geslacht en onderwijsvorm

	5^e studiejaar	6^e studiejaar	7^e studiejaar
Jongens	0	3	1
Meisjes	3	6	1
Totaal	3	9	2

Tabel 4

Overzicht van de deelnemers van TSO op basis van geslacht en onderwijsvorm

	5^e studiejaar	6^e studiejaar	7^e studiejaar
Jongens	7	5	0
Meisjes	10	7	0
Totaal	17	12	0

Tabel 5

Overzicht van de deelnemers van BSO op basis van geslacht en onderwijsvorm

	5^e studiejaar	6^e studiejaar	7^e studiejaar
Jongens	2	4	8
Meisjes	7	2	5
Totaal	9	6	13

Meer dan de helft van de deelnemers (54,8%) bevindt zich tussen de leeftijdsgrenzen van vijftien en zeventien jaar. Verder blijkt ook uit de data dat de meeste deelnemers (51,9%) in het zesde studiejaar zitten.

Uit de persoonsgegevens komt naar voor dat aan het onderzoek 4,8% (n = 5) adolescenten deelnamen die niet in België geboren waren. Daarnaast heeft 11,1%

(n = 11) een ouder die in een ander land geboren is, terwijl de deelnemer zelf de Belgische nationaliteit draagt. Ook deze worden echter onder de noemer 'allochtone afkomst' geplaatst. Hierdoor kan er uiteindelijk gesteld worden dat 15,4% (n = 16) van de deelnemers van een andere afkomst is dan van Belgische.

Tabel 6 geeft de seksuele oriëntatie van de deelnemers weer, alvorens de selectie op basis van seksuele voorkeur werd uitgevoerd. Hieruit blijkt dat 8,1% (n = 15) van de deelnemers holebi is.

Tabel 6

Overzicht van de seksuele oriëntatie van de deelnemers

Seksuele oriëntatie	Aantallen	Percentages
Uitsluitend heteroseksueel	108	91,8
Biseksueel	5	0,8
Uitsluitend homoseksueel	10	7,3
Totaal	123	99,9

3.2 Hypothesen

Hypothese 1:

"Jonge mannen vanaf de leeftijd van vijftien jaar vormen ook in Antwerpen een groter risico voor het ontwikkelen van een negatieve attitude ten opzichte van holebi's dan vrouwen."

Bovenstaande hypothese werd achterhaald door een Mann-Whitney toets uit te voeren. Deze toets toont bij bepaalde stellingen een aantal significante verschillen in geslacht aan. Een overzicht van de stelling, het bijhorende significantieniveau op basis van een tweezijdige overschrijdingskans, de score op de Mann-Whitney toets, de Z-score en het gemiddelde per geslacht wordt weergegeven in tabel 7.

Tabel 7

Mann-Whitney toets: attitude in relatie met geslacht

Stelling	P (< .05)	U	Z	Gemiddelde	
				Man	Vrouw
Ik vind het vies als twee vrouwen in het openbaar zoenen.	.002	857.000	-3.053	42.35	59.66
Ik vind seks tussen twee vrouwen afschuwelijk.	.023	1000.500	-2.277	45.27	57.60
Ik keur seks tussen twee mannen af.	< .001	740.000	-4.084	43.13	65.79
Homoseksuele mannen zijn geen echte mannen.	.002	873.500	-3.076	45.32	62.69
Ik vind het vies als twee mannen in het openbaar zoenen.	< .001	545.000	-5.182	39.93	70.33
Seks tussen twee mannen is verkeerd.	< .001	752.500	-3.957	43.34	65.50
Mannelijke homoseksualiteit gaat tegen de natuur in.	.001	822.000	-3.435	44.38	63.88
Homoseksuele mannen vind ik bedreigend.	.001	879.000	-3.452	45.41	62.56
Als een jongen merkt dat hij homo is, moet hij proberen daar tegen te vechten.	.002	914.500	-3.118	45.99	61.73
Homoseksuele mannen zijn niet normaal.	< .001	810.500	-3.778	44.29	64.15
Iemand is holebi doordat hij of zij activiteiten doet die niet bij zijn of haar geslacht horen.	.021	999.000	-2.302	47,38	59,77

Daarnaast werd de Spearman correlatie berekend om het belang van de leeftijd van de deelnemers na te gaan. Ook dit toont een aantal significante verschillen op bij bepaalde stellingen. In onderstaande tabel volgt een weergave van deze verschillen. Bij iedere stelling wordt het significantieniveau op basis van een tweezijdige overschrijdingskans, alsook het correlatiecoëfficiënt weergegeven.

Tabel 8

Spearman correlatie: attitude in relatie met leeftijd

Stelling	<i>P</i> (< .05)	<i>r_s</i>
Seks tussen twee vrouwen is niet natuurlijk.	.008	-.260
Ik vind het vies als twee vrouwen in het openbaar zoenen.	.013	-.244
Ik vind seks tussen twee vrouwen afschuwelijk.	.001	-.319
Iemand is homo omdat hij te veel omgaat met vrouwen.	.007	-.264
Iemand is lesbo, omdat ze te veel met mannen omgaat.	.007	-.262
Iemand is holebi doordat hij of zij daarvoor kiest.	.030	.213

Hypothese 2:

"Leerlingen van het algemeen en kunst secundair onderwijs worden minder met antihomoseksueel geweld geconfronteerd dan leerlingen uit het technisch en beroepssecundair onderwijs."

Aan de hand van Chi-square via crosstabs, waarbij antihomoseksueel geweld in relatie wordt gebracht met onderwijsvormen, worden geen significante resultaten gevonden. Bovendien blijkt uit de resultaten dat slechts 1% ($n = 1$) van de deelnemers zelf al eens antihomoseksueel geweld pleegde, terwijl 29,8% ($n = 31$) reeds getuige was van zulke feiten.

Om na te gaan of er wel significante resultaten gevonden worden wanneer de attitude van de deelnemers in relatie gebracht wordt met onderwijsvormen, wordt de Kruskal-Wallis toets uitgevoerd. Hieruit komen twee significante resultaten, weergegeven in onderstaande tabel. Telkens met bijbehorend significantieniveau, score op de Kruskal-Wallis en gemiddelde per onderwijsvorm.

Tabel 9

Kruskal-Wallis toets: attitude in relatie met onderwijsvorm

Stelling	P (< .05)	KW	Df	Gemiddelde			
				ASO	KSO	TSO	BSO
Iemand is holebi omdat hij of zij zo geboren is.	.022	9.670	3	59.65	54.79	57.28	37.98
Iemand is holebi doordat hij of zij daarvoor kiest.	.019	9.908	3	40.24	49.96	59.67	60.79

Hypothese 3:

"Adolescenten die geïntegreerd zijn in de gemeenschap, hebben minder kans om zich te ontwikkelen tot geweldplegers van antihomoseksueel geweld."

Aan de hand van Chi-square wordt de relatie tussen jeugdbeweging en attitude ten opzichte van holebi's berekend. De stelling 'mannelijke homoseksualiteit gaat tegen de natuur in' resulteert in een significant verschil ($p = .030$). Echter, 30% van verwachte celfrequenties ligt onder 5, wat de voorwaarde voor een Chi-square test niet haalt. Uiteindelijk worden er dan ook geen significante verschillen achterhaald bij de berekening van deze hypothese.

Hypothese 4:

"Een allochtone afkomst heeft bij heterojongeren in een multiculturele grootstad als Antwerpen een negatieve invloed op de heersende ideeën over holebi's."

De hypothese wordt onderzocht door een Mann-Whitney test uit te voeren, waarvan de significante resultaten in onderstaande tabel weergegeven worden. Bij iedere stelling staat het bijhorende significantieniveau op basis van een tweezijdige overschrijdingskans vermeld, alsook de score op de Mann-Whitney toets, de Z-score en het gemiddelde per afkomst.

Tabel 10

Mann-Whitney toets: attitude in relatie met afkomst

Stelling	P (< .05)	U	Z	Gemiddelde	
				Allochtone afkomst	Autochtone afkomst
Lesbische seksualiteit hoort niet in onze samenleving thuis.	.027	506.500	-2.216	64.84	50.26
Lesbische vrouwen zijn niet normaal.	.041	518.000	-2.043	64.13	50.39
Ik keur seks tussen twee mannen af.	.010	439.500	-2.580	69.03	49.49
Seks tussen twee mannen is verkeerd.	.044	495.500	-2.014	65.53	50.13
Mannelijke homoseksualiteit gaat tegen de natuur in.	.028	475.000	-2.193	66.81	49.90
Homoseksuele mannen zijn niet normaal.	.043	507.000	-2.082	64.81	50.26

Wanneer we vervolgens aan de hand van Chi-square in een kruistabel de confrontaties met antihomoseksueel geweld in relatie brengen tot een al dan niet allochtone afkomst, worden geen significante resultaten opgemerkt.

Hypothese 5:

"Jongeren lijken een positieve attitude te hebben ten opzichte van holebi's, maar zijn minder tolerant wanneer er zich concrete situaties en confrontaties voordoen."

Aan de hand van de Spearman correlatie wordt allereerst de attitude van hetero's in kaart gebracht, in vergelijking met hun mening over concrete situaties die in het onderzoek beschreven werden. Deze verschillende concrete situaties leveren erg veel significante resultaten op. Om een vergelijking te maken worden een aantal opvallende cijfers hieronder weergegeven aan de hand van het significantieniveau en correlatiecoëfficiënt.

Tabel 11

Spearman correlatie: attitude in relatie met acceptatie

Stelling	Wout		Mohammed		Daan	
	<i>P</i> (< .05)	<i>r_s</i>	<i>P</i> (< .05)	<i>r_s</i>	<i>P</i> (< .05)	<i>r_s</i>
Lesbische seksualiteit hoort niet in onze samenleving thuis.	.017	-.234	< .001	-.381	< .001	-.480
Lesbische vrouwen zijn niet normaal.	< .001	-.369	< .001	-.428	< .001	-.515
Lesbische vrouwen moeten hun leven leiden zoals zij dat willen.	.020	.228	.006	.267	< .001	.433
Ik keur seks tussen twee mannen af.	.001	-.314	< .001	-.523	< .001	-.665
Ik vind het vies als twee mannen in het openbaar zoenen.	.001	-.318	< .001	-.595	< .001	-.564

Discussie

In dit laatste deel worden de verkregen resultaten geïnterpreteerd en geëvalueerd. Iedere hypothese wordt apart vermeld en vervolgens al dan niet bevestigd aan de hand van voorgaande resultaten. Daarnaast wordt in dit deel ook enige plaats voorzien om de voornaamste kritische bedenkingen en tekortkomingen van het onderzoek te vermelden. Tenslotte verdient de maatschappelijke relevantie van dit onderzoek eveneens aandacht. In de laatste paragraaf wordt op die manier beschreven wat er mogelijk met de resultaten wordt gedaan, alsook eventuele vervolgonderzoeken die logischerwijs voortvloeien uit deze resultaten.

4.1 Interpretatie van de resultaten

Om het antwoord te achterhalen op de probleemstelling, met name of dezelfde kenmerken voor de opstelling van een daderprofiel uit bestaande onderzoeken evenzeer in Antwerpen bepalend zijn voor de ontwikkeling van antihomoseksueel geweld bij adolescenten, werden een aantal hypothesen opgesteld en onderzocht.

Hypothese 1:

"Jonge mannen vanaf de leeftijd van vijftien jaar vormen ook in Antwerpen een groter risico voor het ontwikkelen van een negatieve attitude ten opzichte van holebi's dan vrouwen."

Dit wordt bevestigd aan de hand van de resultaten. Er wordt een verband gevonden tussen mannen en een negatieve attitude. Ook blijkt er een rechtevenredig verband te zijn tussen attitude en leeftijd. Hoe ouder de deelnemers zijn, hoe positiever hun attitude. Dit alles wordt bovendien bevestigd aan de hand van de reeds beschreven onderzoeken uit de inleiding. Het mannelijke geslacht, alsook een jonge leeftijd, blijken risicofactoren voor het ontwikkelen van een meer negatieve attitude ten opzichte van holebi's. Uit de resultaten kwamen dan ook een aantal interessante gegevens. De grootste verschillen op basis van geslacht werden achterhaald bij de stelling 'ik vind het vies als twee mannen in het openbaar zoenen'. Enkel voor de stelling 'iemand is holebi doordat hij of zij daarvoor kiest', werden iets andere resultaten gevonden. Jonge deelnemers blijken ervan uit te gaan dat seksuele oriëntatie een eigen keuze is, waar ouderen het minder mee eens zijn in dit onderzoek.

Hypothese 2:

"Leerlingen van het algemeen en kunst secundair onderwijs worden minder met antihomoseksueel geweld geconfronteerd dan leerlingen uit het technisch en beroeps secundair onderwijs."

Opvallend is dat deze veronderstelling niet bevestigd wordt aan de hand van de resultaten. Er blijkt geen onderscheid te zijn in onderwijsvorm wanneer er gepeild wordt naar mogelijke confrontaties met antihomoseksueel geweld. Wel kwam bijna de helft van de deelnemers al eens in aanraking met deze specifieke vorm van geweld, maar dit waren niet meer leerlingen uit het technisch en beroepssecundair onderwijs. Bovendien blijkt dat er in dit onderzoek ook geen positief verband gevonden wordt met een negatieve attitude. De onderwijsvorm van de deelnemers is niet bepalend voor een meer positieve of negatieve mening ten opzichte van holebi's.

Mogelijke reden voor dit verschil ten opzichte van voorgaand onderzoek waarin deze hypothese wel bevestigd werd, is het feit dat de grootte van deze steekproef niet voldoende was om zulke verwachtingen te bevestigen. Het is dus niet uitgesloten dat de onderwijsvorm bij jongeren in Antwerpen geen bepalend kenmerk is in het opstellen van een daderprofiel voor plegers van antihomoseksueel geweld. Indien deze resultaten wel een correcte representatie vormen van de werkelijkheid, zou dit echter betekenen dat bij een preventieve aanpak alle onderwijsvormen in Antwerpen evenveel aandacht verdienen omtrent dit onderwerp.

Hypothese 3:

"Adolescenten die geïntegreerd zijn in de gemeenschap, hebben minder kans om zich te ontwikkelen tot geweldplegers van antihomoseksueel geweld."

Bovenstaande hypothese wordt niet bevestigd aan de hand van de resultaten. Geen enkele stelling toont namelijk aan dat adolescenten die in de jeugdbeweging zitten een meer positieve attitude hebben ten opzichte van mannelijke homoseksualiteit. Opnieuw kan de grootte van de steekproef hiervoor de reden zijn, waardoor er een minder representatief beeld opgesteld kan worden van de algemene Antwerpse jongerenpopulatie. Bovendien wordt er op basis van slechts één variabele, zijnde jeugdbeweging, besloten of de deelnemers al dan niet geïntegreerd zijn in de maatschappij. In verder onderzoek is het daarom aangewezen om deze variabele

meer uitgebreid te onderzoeken aan de hand van verschillende vragen omtrent integratie.

Hypothese 4:

"Een allochtone afkomst heeft bij heterojongeren in een multiculturele grootstad als Antwerpen een negatieve invloed op de heersende ideeën over holebi's."

Uit een aantal stellingen, voornamelijk met betrekking tot mannelijke homoseksualiteit, blijken deelnemers met een allochtone afkomst duidelijk een meer negatieve mening te hebben dan die met een autochtone afkomst. Toch zijn er ook verschillende stellingen waarbij geen significante resultaten werden gevonden tussen de allochtone en autochtone deelnemers. Een volledig representatieve voorstelling voor de Antwerpse allochtone jongerendoelgroep is dit niet, omwille van het geringe aantal allochtone deelnemers. Toch vormt dit een duidelijke indicatie voor een meer negatieve attitude ten opzichte van holebi's bij deze doelgroep, wetende dat dit ook in voorgaand onderzoek wordt aangetoond. Verder onderzoek hiernaar is echter nodig om tot een meer waarheidsgetrouw resultaat te komen.

Hypothese 5:

"Jongeren lijken een positieve attitude te hebben ten opzichte van holebi's, maar zijn minder tolerant wanneer er zich concrete situaties en confrontaties voordoen."

Jongeren met een positieve attitude zijn niet minder tolerant, zo blijkt uit de resultaten van dit onderzoek. Wat wel opvalt is dat deelnemers die reeds een negatieve attitude hebben ten opzichte van holebi's, hen ook minder accepteren. De attitude van de deelnemers wordt hier namelijk in relatie gebracht met hun mening over verschillende korte profielen waarin de seksuele voorkeur, hobby, het gedrag en de kledingstijl van de voorgestelde personen bepalend zijn. Hieruit blijkt dat personen die hoog scoren op een negatieve attitude, de personen uit de profielen niet accepteren, wat te verwachten was. Toch wordt ook de hetero man die in de profielen voorgesteld wordt, door deelnemers met een negatieve attitude tegenover holebi's niet altijd geaccepteerd. De vraag is dus in hoeverre deze deelnemers anderen accepteren, hetero of holebi? Bij Daan, een homoseksuele jongen uit de profielen, is er echter een hoger verband terug te vinden met deze

negatieve attitude. De voorstelling van Mohammed, een allochtone jongen die homoseksueel is, levert geen opvallende resultaten op. Hij wordt niet geaccepteerd door deelnemers met een negatieve attitude, maar er is wel een lager verband met een negatieve attitude dan bij Daan. Er wordt verondersteld dat dit te maken heeft met hobby's. Mohammed voetbalt namelijk, waar Daan balletlessen volgt. Wel dient er met sociaal wenselijke antwoorden rekening te worden gehouden. Zo kan het zijn dat deelnemers Mohammed even positief of negatief scoren als de rest, omdat ze niet als racistisch wensen over te komen. De voorstelling van deze personen blijft echter illustratief, waarbij de vraag gesteld kan worden of er in werkelijkheid niet meer factoren bepalend zijn alvorens er een mening ontwikkeld wordt. Zaken als het karakter van de persoon in kwestie of een al dan niet vriendschappelijke band die tussen beide personen aanwezig is, kunnen namelijk van grote invloed zijn op het al dan niet accepteren van een individu.

Algemene probleemstelling:

Kan op basis van het daderprofiel opgesteld door bestaande onderzoeken, gesteld worden dat dezelfde kenmerken bepalend zijn voor de ontwikkeling van antihomoseksueel geweld bij adolescenten in Antwerpen?

We kunnen stellen dat de algemene probleemstelling, wat de basis vormde van dit onderzoek, gedeeltelijk bevestigd kan worden. Daarnaast kunnen een aantal bepalende kenmerken uit voorgaand onderzoek waarschijnlijk weerlegd worden in de toekomst. Denk hierbij aan de onderwijsvorm welke bepalend zou zijn voor een al dan niet positieve attitude. Dit blijkt in dit Antwerps onderzoek voorlopig niet het geval te zijn. Ook bewaren deelnemers met een positieve attitude ten opzichte van holebi's in meer concrete situaties deze positieve attitude, wat de laatste hypothese ontkracht.

4.2 Kritische bedenkingen en tekortkomingen

Ieder onderzoek houdt een aantal beperkingen in, zo ook dit. Vandaar dat er tot slot nog een aantal kritische bedenkingen en tekortkomingen die te maken hebben met het resultatengedeelte en de verwerking van de data, hieronder worden aangehaald.

Het aantal deelnemers waaruit dit onderzoek bestaat, is te weinig om tot een volledig representatief en algemeen beeld van de Antwerpse jongeren te komen.

Desalniettemin levert dit onderzoek wel een aantal mooie resultaten op, welke een indicatie kunnen vormen voor de algemene attitude bij de Antwerpse jongeren ten aanzien van holebi's. Zo is 8,1% van de deelnemers holebi. Het voorkomen van holebi's bij de Belgische bevolking ligt momenteel op acht procent (Vincke, 2002, zie Versmissen, 2011), wat in de lijn ligt van de gegevens uit dit onderzoek. Daarnaast bevat dit onderzoek resultaten van Antwerpse jongeren, maar is het niet duidelijk waar in Antwerpen deze jongeren zich specifiek bevinden. De deelnemers aan dit onderzoek werden vooral gevonden aan de hand van snowball-sampling, wat ervoor kan zorgen dat dit onderzoek jongeren van eenzelfde bepaalde klasse en/of omgeving kan bevatten. Ook dit kan de resultaten kleuren en hier dient dus rekening mee gehouden te worden. Uiteindelijk namen 15,4% allochtone jongeren deel aan het onderzoek. Dit percentage is niet in overeenstemming met de werkelijke populatie allochtone jongeren in Antwerpen, aangezien één vierde van de Antwerpse jongeren van allochtone afkomst zou zijn (Stad Antwerpen, n.d.). Toch werd deze doelgroep betrokken in dit onderzoek. De resultaten van het online onderzoek kunnen daarom wel gelden als indicatie voor de algemene Antwerpse jongerenpopulatie.

Aan een online enquête zijn bovendien verschillende nadelen verbonden. Allereerst zijn er een aantal technische problemen die kunnen optreden. Er is namelijk nog steeds een populatie jongeren die thuis niet over een computer (met internet) beschikt, wat alvast voor een vertekend beeld van de doelgroep kan zorgen. Bovendien lijken deelnemers bij een online enquête sneller geneigd te stoppen met het beantwoorden van de vragen wanneer het te lang duurt of indien ze alle vragen dienen te beantwoorden terwijl ze niet willen antwoorden op bepaalde vragen, wat sterk het geval kan zijn bij een gevoelig onderwerp als seksuele oriëntatie. Bij een vragenlijst in papieren versie kan de deelnemer zelf beslissen om op bepaalde vragen niet te antwoorden, maar alsnog verder te gaan met de enquête. De exacte reden waarom verschillende deelnemers stopten of bepaalde personen hun medewerking niet boden, is niet gekend. Omdat het een online enquête was, is er namelijk minder inzicht in de non-respondenten.

Bovendien sloop er ook één fout in de vragenlijst. Bij het onderdeel 'ik en mijn ouders' wordt de relatie tussen de deelnemer en moeder of vader bevestigd. In de hoofdvraag staat echter telkens 'moeder' vermeld. In de bijvragen, waar de deelnemers op dienden te antwoorden, stond het wel correct genoteerd. De kans dat dit foute woordgebruik in de hoofdvraag de antwoorden van de deelnemers

beïnvloedde, is zeer beperkt. Daarnaast werden de antwoorden op deze vraag niet in deze bachelorproef verwerkt. Toch diende de foutieve vraagstelling in deze discussie te worden aangehaald.

Zoals eerder aangehaald, werden van de 123 oorspronkelijke deelnemers data van slechts 104 deelnemers gebruikt. Sommige deelnemers werden namelijk verwijderd omwille van hun seksuele oriëntatie of gemoedstoestand. Bij dit laatste was het moeilijk om de grens te bepalen en bijgevolg iemand al dan niet als deelnemer te selecteren. Over het algemeen lagen de scores omtrent deze gemoedstoestand namelijk nogal laag. Een reden hiervoor kan echter zijn dat de steekproef bestaat uit jongeren uit de derde graad. Sommigen bevinden zich hoogstwaarschijnlijk nog in hun pubertijd en zijn soms nog op zoek naar de eigen identiteit, wat de gemoedstoestand sterk kan beïnvloeden.

Bepaalde resultaten kunnen vervolgens ook wijzen op enige sociale wenselijkheid, welke in onderzoek een belangrijke rol kan spelen. Zo bleek bijna 30% van de deelnemers al eens getuige te zijn geweest van antihomoseksueel geweld, waarbij ze de situatie vaak zeer concreet konden beschrijven. Slechts 1% van de deelnemers gaf echter aan zelf al eens iemand gewelddadig te hebben behandeld omwille van zijn of haar seksuele oriëntatie. Uiteraard zullen meer deelnemers getuige zijn geweest, dan dat ze zelf het geweld pleegden. Toch is er een grote kloof tussen deze percentages, wat kan wijzen op enige schaamte of angst om het plegen van dit specifieke geweld toe te geven. Met deze mogelijke reden rekening houden, is noodzakelijk.

4.3 Toekomstig onderzoek

Dit onderzoek kan tenslotte een aanzet vormen tot verder onderzoek omtrent de attitude van de Antwerpse jeugd ten opzichte van holebi's. Een meer uitgebreid onderzoek, waarbij ook de demografische gegevens van de jongeren in kaart gebracht worden, lijkt allereerst aangewezen.

Een chronisch probleem als antihomoseksueel geweld aanpakken, gaat tenslotte vlotter indien de concrete oorzaken van homofobie en antihomoseksueel geweld gekend zijn. Poelman en Smits (2007) meldden dat moeilijkheden hieromtrent ontstaan door het gebrek aan cijfergegevens. Net zoals bij gewone misdrijven, dienen slachtoffers aangifte te doen van het geweld. Deze aangiftebereidheid blijkt

bij fysieke agressie hoger dan bij seksuele agressie, verbale agressie of bedreigingen. Daarnaast zullen niet alle slachtoffers die aangifte doen, het homofobe karakter van het geweld melden. Zelfs bij aangifte van al deze zaken, dient de federale politie deze aangifte nog correct te registreren en coderen. Dit alles maakt dat de cijfergegevens omtrent antihomoseksueel geweld beperkt en weinig betrouwbaar zijn. Een betere registratie en het gebruik van codes is dus wenselijk om zo tot een nog beter en meer specifiek daderprofiel te komen. Een andere mogelijkheid om een beter zicht te krijgen op de omvang en dadergroep van deze specifieke vorm van geweld, gebeurt aan de hand van onderzoek, waartoe ook deze bachelorproef behoort. Op basis van verschillende onderzoeken kan men zo tot een algemeen beeld trachten te komen van agressie ten opzichte van holebi's. Een aantal zaken waar men tijdens deze vervolgonderzoeken zeker rekening mee dient te houden, zijn de volgende: slachtoffer- en daderprofielen, plaats en tijd, impact en aangiftebereidheid.

Dit onderzoek naar het profiel van plegers van antihomoseksueel geweld in Antwerpen vormt samen met ander voorgaand onderzoek een goede basis om in de toekomst preventief te werken. Als men immers weet aan welk specifiek profiel een mogelijke dader voldoet, kan men vooral deze doelgroep aanspreken, gevoelig maken, bijsturen en sensibiliseren. Aan de hand van voorlichtingscampagnes in samenwerking met scholen, jongerenorganisaties en verenigingen kunnen jongeren voldoende ingelicht worden over homoseksualiteit, zo wijzen Poelman en Smits (2007). Daarnaast melden ze dat onderzoek rond dit thema een aanzet kan vormen voor een beter beleid, om de zichtbaarheid van homoseksualiteit te stimuleren, extra beveiligingsmaatregelen in risicobuurtten te voorzien, zinvolle alternatieve straffen voor plegers van antihomoseksueel geweld te ontwikkelen, een positiever klimaat ten aanzien van homoseksualiteit bij de politie te creëren en meldpunten die meer laagdrempelig en herkenbaar zijn, op te richten. De duurtijd en intensiteit die deze veranderingen vragen, mogen echter niet onderschat worden. Onderzoek (Gibson, 1998, zie Hooghe et al., 2007) toonde aan dat tolerantie omvormen tot intolerantie veel makkelijker gaat dan het omgekeerde. Mensen met negatieve houdingen zullen niet snel veranderen, in tegenstelling tot mensen met meer positieve houdingen. Mogelijke veranderingen vragen dus de nodige tijd en ruimte, zodat men tot een grotere tolerantie kan komen die op lange termijn stand houdt in deze samenleving.

Het feit dat er in Antwerpen een antihomoseksuele attitude heerst, kan ook op de holebi's van grote invloed zijn. Zoals eerder in deze bachelorproef aangehaald, heeft stigmabewustzijn hier veel mee te maken. Dit kan er vervolgens voor zorgen dat holebi's, omwille van hun negatief psychisch welzijn, een hoger risico lopen voor het overmatig consumeren van tabak, alcohol en drugs. Wat op zijn beurt tot verslaving kan leiden. Indien het gaat om herhaalde incidenten kan dit daarnaast ook tot ernstige psychosociale problemen leiden, met slechtere prestaties en een hogere absentie op schools of werkgebied. Onderzoek van Dewaele (2010) toont daarnaast aan dat bij fysieke agressie bovenop de reeds beschreven problemen ook nog ernstige lichamelijke kwetsuren komen. Meer uitgebreid onderzoek naar de mentale én fysieke gezondheid van holebi's in de omgeving van Antwerpen kan dus enige duidelijkheid bieden bij het in kaart brengen van het algemene holebiklimaat.

Ondanks de verwoede pogingen van de overheid, verschillende organisaties en instellingen om aan de holebigemeenschap een stem te geven en deze populatie zodoende meer uit de kast te laten komen, blijkt onze samenleving hier niet helemaal klaar voor. Misschien dat sommige holebi's zich daarom veiliger in de kast voelen?

Referenties

- Buijs, L., Hekma, G., & Duyvendak, J. (2009). *Als ze maar van me afblijven: een onderzoek naar antihomoseksueel geweld in Amsterdam*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Çavaria vzw. (2011). *Çavaria: opkomen voor holebi's en transgenders*. Geraadpleegd 23 november, 2011, van <http://www.cavaria.be/>
- Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding. (2009). *Discriminatie van holebi's: wat is het en wat doe je er aan*. [Brochure]. Brussel: Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding.
- De Vocht, A. (2009). *Basishandboek SPSS 17: statistiek met SPSS statistics 17*. Utrecht: Bijleveld Press.
- Dewaele, A. (2010). *Zichtbaarheid- en discriminatiemanagement bij holebi-jongeren*. Universiteit Antwerpen, Universiteit Gent en Universiteit Hasselt.
- Gelijke kansen in Vlaanderen. (2007). *Alles wat je altijd al wilde weten over holebi's*. [Brochure]. Brussel: Vander Poorten, H.
- Gelijke kansen in Vlaanderen. (2010). *Holebi- en transgenderbeleid in Vlaanderen: een inleiding*. [Brochure]. Brussel: Vander Poorten, H.
- Gelijke kansen in Vlaanderen. (2011). *Holebi & transgender: Vlaams gelijkekansenbeleid 2009 - 2014*. [Affiche]. Brussel: Vander Poorten, H.
- Gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding. (n.d.). *Seksuele geaardheid*. Geraadpleegd 8 februari, 2012, van <http://www.diversiteit.be/?action=onderdeel&onderdeel=69&titel=Sexual+orientation>
- Gender in de blender. (n.d.). *Genderdiversiteit en transgender que?: transgenders, traversie, transgenderisme, transseksualiteit*. Geraadpleegd 7 februari, 2012, van <http://www.genderindeblender.be/transgender.htm>

Gender in de blender. (n.d.). *Je rechten als transgendere jongere: wet betreffende de transseksualiteit*. Geraadpleegd 7 februari, 2012, van <http://www.genderindeblender.be/wet.htm>

Het Roze Huis. (n.d.). *Het Roze Huis Antwerpen*. Geraadpleegd op 15 december, 2011, van <http://www.hetrozehuis.be/>

Homopropaganda voortaan verboden in Sint-Petersburg. (29 februari, 2012). De Redactie. Geraadpleegd 3 maart, 2012, van http://www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/buitenland/120229_HomopropagandaRusland

Homo's ook thuis in Thuis. (10 maart, 2011). De Standaard. Geraadpleegd 23 februari, 2012, van <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=C437BCPS>

Hooghe, M., Quintelier, E., Claes, E., Dejaeghere, A., & Harrell, A. (2007). *De houding van jongeren ten aanzien van holebi-rechten: een kwantitatieve en kwalitatieve analyse*. Katholieke Universiteit Leuven.

Keuzenkamp, S. (2010). *Steeds gewoner, nooit gewoon: acceptatie van homoseksualiteit in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Man bijna gewurgd in Brussel omdat hij homo is. (21 juni, 2011). De Morgen. Geraadpleegd 22 februari, 2012, van <http://www.demorgen.be/dm/nl/989/Binnenland/article/detail/1281527/2011/06/21/Man-bijna-gewurgd-in-Brussel-omdat-hij-homo-is.dhtml>

Ophef rond homoscène in Goede tijden slechte tijden. (25 februari, 2011). Gazet van Antwerpen. Geraadpleegd 24 februari, 2012, van <http://www.gva.be/nieuws/media-en-cultuur/aid1022163/ophef-rond-homoscene-in-goede-tijden-slechte-tijden.aspx>

Pelleriaux, K. (2003). *Stereotypering van holebi's in het secundair onderwijs*. Universiteit Antwerpen: sociologie.

Poelman, M., & Smits, D. (2007). *Agressie tegen holebi's in Brussel stad*. Antwerpen: Maklu.

Stad Antwerpen. (n.d.). *Sportbeleidsplan Antwerpen 2008 - 2013: uitgangspunt demografie*. Antwerpen.

The Kinsey Institute for Research in Sex. (2011). *Kinsey's heterosexual - homosexual rating scale*. Geraadpleegd 2 november, 2011, van <http://www.kinseyinstitute.org/research/ak-hhscale.html>

Verdachte opgepakt die homo aanviel in Schaarbeek. (23 augustus, 2010). De Morgen. Geraadpleegd 22 februari, 2012, van <http://www.demorgen.be/dm/nl/989/Binnenland/article/detail/1148231/2010/08/23/Verdachte-opgepakt-die-homo-aanviel-in-Schaarbeek.dhtml>

Versmissen, D. (2011). *Zzip²: onderzoek naar de levenskwaliteit van Vlaamse holebi's*. Universiteit Antwerpen en Universiteit Gent.

Wet 10 mei 2007 betreffende de transseksualiteit, BS 11 juli, 2007.

Wet 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie, BS 27 mei, 2007.

Wet 13 februari 2003 betreffende openstelling van het huwelijk voor personen van hetzelfde geslacht, BS 28 februari, 2003.

Wet 18 mei 2006 teneinde de adoptie door personen van hetzelfde geslacht mogelijk te maken, BS 20 juni, 2006.

Bijlagen

Bijlage I - Vragenlijst

Welkom

Beste deelnemer,

Bedankt voor jouw interesse om aan dit onderzoek deel te nemen!

Ik ben Cathelijn Kames, laatstejaarsstudente Bachelor in de Toegepaste Psychologie aan Lessius Antwerpen. In het kader mijn bachelorproef voer ik een attitudemeting uit aan de hand van deze enquête. De enquête zal ongeveer 15 minuten van je tijd in beslag nemen, maar dankzij jouw medewerking is dit onderzoek mogelijk. Daarnaast verzeker ik de vertrouwelijkheid van jouw antwoorden. Alle verzamelde gegevens vallen onder het beroepsgeheim en worden anoniem verwerkt. Heb je nog vragen over de verwerking van jouw antwoorden of over het verdere verloop van deze bachelorproef, aarzel dan niet om mij te contacteren op volgend mailadres: cathelijn.kames@student.lessius.eu.

Ik wil je alvast bedanken voor jouw medewerking.

Veel succes!

Cathelijn Kames

Bij mij op school

Op onze school ...

	Helemaal niet waar	Niet waar	Beetje waar	Waar	Helemaal waar
... is er binnen sommige lessen aandacht voor homoseksualiteit.	☐	☐	☐	☐	☐
... komen holebi's voorlichting geven over homoseksualiteit.	☐	☐	☐	☐	☐
... is er informatie te vinden (bijvoorbeeld op prikboarden) over holebi-organisaties.	☐	☐	☐	☐	☐
... zeggen leerkrachten er niets van als men holebi's uitscheldt.	☐	☐	☐	☐	☐
... maken leerkrachten grappen over holebi's.	☐	☐	☐	☐	☐
... is er een vertrouwenspersoon voor holebi-leerlingen.	☐	☐	☐	☐	☐

Hoe vaak heb jij op school meegemaakt dat ...

	Nooit	1 of 2 keer	3 of 4 keer	5 of 6 keer	7 keer of meer
... je bedreigd werd en dat dit stopte in ruil voor geld of iets anders.	☐	☐	☐	☐	☐
... iemand je pijn deed.	☐	☐	☐	☐	☐
... je jezelf moest beschermen tegen anderen.	☐	☐	☐	☐	☐
... je bang was dat iemand je pijn zou doen.	☐	☐	☐	☐	☐
... er iets waardevol van je gestolen werd.	☐	☐	☐	☐	☐
... je benaderd werd om drugs te kopen.	☐	☐	☐	☐	☐
... je gepest werd.	☐	☐	☐	☐	☐

Sommige kinderen schelden elkaar uit of roepen naar elkaar 'janet', 'homo', 'choco' 'lesbo', 'manwif', 'pot',... Hoe vaak is het de laatste maand gebeurd dat dit naar jou geroepen werd door...

	Nooit	1 of 2 keer	3 of 4 keer	5 of 6 keer	7 keer of meer
... een vriend.	☐	☐	☐	☐	☐
... een klasgenoot.	☐	☐	☐	☐	☐
... iemand op school.	☐	☐	☐	☐	☐
... iemand die je niet mag.	☐	☐	☐	☐	☐
... iemand uit je vereniging of sportclub.	☐	☐	☐	☐	☐
... iemand op straat.	☐	☐	☐	☐	☐
... iemand tijdens het uitgaan.	☐	☐	☐	☐	☐
... iemand bij je thuis.	☐	☐	☐	☐	☐

Wat ik van de maatschappij vind

België is in de afgelopen jaren een multiculturele samenleving geworden. Dit betekent dat groepen van verschillende culturen met elkaar samenleven. Wij willen graag weten wat jij van de huidige maatschappij vindt.

Zou je hieronder met een getal tussen 0 en 100 willen aangeven wat je van de volgende groepen vindt?

- 100 betekent dat je erg positief bent over de betreffende groep

- 0 betekent dat je erg negatief bent over de betreffende groep

..... Belgen

..... Vrouwen

..... Turken

..... Homoseksuele mannen

..... Oost-Europeanen (Polen, Rusen, Bulgaren,...)

..... Mannen

..... Biseksuelen

..... Marokkanen

..... Lesbische vrouwen

Mijn mening

In hoeverre ben je het met de volgende uitspraken eens?

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Beetje mee eens	Mee eens	Helemaa l mee eens
Lesbische seksualiteit hoort niet in onze samenleving thuis.	☐	☐	☐	☐	☐
Seks tussen twee vrouwen is niet natuurlijk.	☐	☐	☐	☐	☐
Lesbische vrouwen zijn geen echte vrouwen.	☐	☐	☐	☐	☐
Lesbische seksualiteit zie ik als iets problematisch.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind het vies als twee vrouwen in het openbaar zoenen.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind seks tussen twee vrouwen afschuwelijk.	☐	☐	☐	☐	☐
Lesbische vrouwen zijn niet normaal.	☐	☐	☐	☐	☐
Lesbische vrouwen vind ik bedreigend.	☐	☐	☐	☐	☐
Als een meisje merkt dat ze lesbisch is, moet ze proberen daartegen te vechten.	☐	☐	☐	☐	☐
Lesbische vrouwen moeten hun leven kunnen leiden zoals zij dat willen.	☐	☐	☐	☐	☐

In hoeverre ben je het met de volgende uitspraken eens?

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Beetje mee eens	Mee eens	Helemaal mee eens
Ik keur seks tussen twee mannen af.	☐	☐	☐	☐	☐
Homoseksuele mannen zijn geen echte mannen.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind het vies als twee mannen in het openbaar zoenen.	☐	☐	☐	☐	☐
Seks tussen twee mannen is verkeerd.	☐	☐	☐	☐	☐
Mannelijke homoseksualiteit gaat tegen de natuur in.	☐	☐	☐	☐	☐
Homoseksuele mannen vind ik bedreigend.	☐	☐	☐	☐	☐
Als een jongen merkt dat hij homo is, moet hij proberen daartegen te vechten.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind het vies als een man en een vrouw in het openbaar zoenen.	☐	☐	☐	☐	☐
Homoseksuele mannen zijn niet normaal.	☐	☐	☐	☐	☐
Homoseksuele mannen moeten hun leven kunnen leiden zoals zij dat willen.	☐	☐	☐	☐	☐

Iemand is...

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Beetje mee eens	Mee eens	Helemaal mee eens
... holebi omdat hij of zij zo geboren is.	☐	☐	☐	☐	☐
... holebi door de opvoeding van zijn of haar ouders.	☐	☐	☐	☐	☐
... holebi omdat hij of zij veel met holebi's omgaat.	☐	☐	☐	☐	☐
... homo doordat hij teveel omgaat met vrouwen.	☐	☐	☐	☐	☐
... lesbo doordat zij teveel omgaat met mannen.	☐	☐	☐	☐	☐
... holebi doordat hij of zij seksueel misbruikt is.	☐	☐	☐	☐	☐
... holebi doordat hij of zij activiteiten doet die niet bij zijn of haar geslacht horen.	☐	☐	☐	☐	☐
... holebi doordat hij of zij daarvoor kiest.	☐	☐	☐	☐	☐

Ken jij ...

Ken jij openlijk holebi-leerlingen?

- Geen
- 1 leerling
- 2 leerlingen
- 3 leerlingen
- 4 of meer leerlingen

Ken jij openlijk holebi's in je omgeving (buiten school)?

- Geen
- 1 leerling
- 2 leerlingen
- 3 leerlingen
- 4 of meer leerlingen

Ik en geweld

Ben je ZELF wel eens uitgescholden, met geweld bedreigd, of het slachtoffer van geweld geworden, omdat mensen dachten dat je holebi bent?

- Ja
- Neen

Kun je kort beschrijven wie, door wie, waar en waarom? (Vul geen namen in.)

.....
.....
.....

Heb je wel eens meegemaakt dat IEMAND ANDERS met geweld werd bedreigd, of het slachtoffer werd van geweld, omdat hij of zij holebi is?

- Ja
- Neen

Kun je kort beschrijven wie, door wie, waar en waarom? (Vul geen namen in.)

.....
.....
.....

Heb je ZELF wel eens iemand met geweld bedreigd, of heb je geweld gepleegd tegen iemand, omdat hij of zij holebi is?

- Ja
- Neen

Kun je kort beschrijven wie, door wie, waar en waarom? (Vul geen namen in.)

.....
.....
.....

Ik en mijn ouders

De volgende vragen gaan over je relatie met je ouder(s). Indien je wordt opgevoed door je stiefvader of -moeder, vul de vragenlijst dan in voor hem/haar. Word je slechts door één ouders opgevoed, dan vul je enkel de vragenlijst in die op hem/haar van toepassing.

Ik vul volgende vragenlijst in voor ...

- mijn moeder en vader.
- mijn moeder.
- mijn vader.

Kun je aangeven in hoeverre onderstaande uitspraken onwaar of waar voor jou zijn als het gaat om het contact tussen jou en je moeder?

	Helemaal niet waar	Niet waar	Beetje waar	Waar	Helemaal waar
Mijn moeder respecteert mijn gevoelens.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel me stom als ik met mijn moeder over mijn problemen praat.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik krijg weinig aandacht van mijn moeder.	☐	☐	☐	☐	☐

Kun je aangeven in hoeverre onderstaande uitspraken onwaar of waar voor jou zijn als het gaat om het contact tussen jou en je moeder?

	Helemaal niet waar	Niet waar	Beetje waar	Waar	Helemaal waar
Mijn vader respecteert mijn gevoelens.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel me stom als ik met mijn vader over mijn problemen praat.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik krijg weinig aandacht van mijn vader.	☐	☐	☐	☐	☐

Jongens en meisjes

Ga jij naar een vereniging en/of sportclub?

- Ja
- Neen

Zo ja, is dit een vereniging of sportclub waar...

- enkel jongens zitten.
- enkel meisjes zitten.
- jongens en meisjes zitten.

Stel dat er in jouw klas een holebi zit. Welke van de volgende dingen zou je wel, misschien of niet doen?

	Zeker wel	Wel	Misschien	Niet	Zeker niet
Vriendschap met hem sluiten.	☐	☐	☐	☐	☐
Laten merken dat hij/zij van je af moet blijven.	☐	☐	☐	☐	☐
Samen huiswerk maken.	☐	☐	☐	☐	☐
In de pauze naast hem/haar zitten.	☐	☐	☐	☐	☐
Samen tijdens een schooluitstap met overnachting een kamer delen.	☐	☐	☐	☐	☐

Profiel van Sam

- Stille en niet erg sportieve jongen.
- Wordt op school soms uitgemaakt voor meisje.
- Kan met sommige meisjes ook goed opschieten.
- Vindt de meeste jongens uit zijn klas overdreven stoer en oppervlakkig.

Op een dag willen enkele jongens uit de klas iets gaan doen dat alleen voor jongens is. Zij willen Sam niet uitnodigen.

Ben jij het er mee eens om Sam niet mee te vragen?

- Helemaal niet mee eens
- Niet mee eens
- Beetje mee eens
- Mee eens
- Helemaal mee eens

Vind jij dat Sam moet veranderen om wel mee te mogen doen?

- Sam moet helemaal niet veranderen om mee te mogen doen.
- Sam moet niet veranderen om mee te mogen doen.
- Sam moet een beetje veranderen om mee te mogen doen.
- Sam moet veranderen om mee te mogen doen.
- Sam moet heel erg veranderen om mee te mogen doen.

Profiel van Wout

- Leeftijd: 18 jaar
- Hobby: voetbal
- Valt op: meisjes
- Gedraagt en kleedt zich: mannelijk

In hoeverre zou jij Wout accepteren? Ik zou hem...

- ... helemaal niet accepteren.
- ... niet accepteren.
- ... een beetje accepteren.
- ... accepteren.
- ... helemaal accepteren.

Wout wordt bij activiteiten op school niet meegevraagd. In hoeverre vind jij het verkeerd dat Wout niet mee gevraagd wordt?

- Helemaal niet verkeerd
- Niet verkeerd
- Beetje verkeerd
- Verkeerd
- Helemaal verkeerd

Wout wordt op school gepest. In hoeverre vind jij het verkeerd dat Wout gepest wordt?

- Helemaal niet verkeerd
- Niet verkeerd
- Beetje verkeerd
- Verkeerd
- Helemaal verkeerd

Profiel van Jasper

- Leeftijd: 18 jaar
- Hobby: voetbal
- Valt op: jongens
- Gedraagt en kleedt zich: mannelijk

In hoeverre zou jij Jasper accepteren? Ik zou hem...

- ... helemaal niet accepteren.
- ... niet accepteren.
- ... een beetje accepteren.
- ... accepteren.
- ... helemaal accepteren.

Jasper wordt bij activiteiten op school niet meegevraagd. In hoeverre vind jij het verkeerd dat Jasper niet mee gevraagd wordt?

- Helemaal niet verkeerd
- Niet verkeerd
- Beetje verkeerd
- Verkeerd
- Helemaal verkeerd

Jasper wordt op school gepest. In hoeverre vind jij het verkeerd dat Jasper gepest wordt?

- Helemaal niet verkeerd
- Niet verkeerd
- Beetje verkeerd
- Verkeerd
- Helemaal verkeerd

Profiel van Mohammed

- Leeftijd: 18 jaar
- Hobby: voetbal
- Valt op: jongens
- Gedraagt en kleedt zich: mannelijk

In hoeverre zou jij Mohammed accepteren? Ik zou hem...

- ... helemaal niet accepteren.
- ... niet accepteren.
- ... beetje accepteren.
- ... accepteren.
- ... helemaal accepteren.

Mohammed wordt bij activiteiten op school niet meegevraagd. In hoeverre vind jij het verkeerd dat Mohammed niet mee gevraagd wordt?

- Helemaal niet verkeerd
- Niet verkeerd
- Beetje verkeerd
- Verkeerd
- Helemaal verkeerd

Mohammed wordt op school gepest. In hoeverre vind jij het verkeerd dat Mohammed gepest wordt?

- Helemaal niet verkeerd
- Niet verkeerd
- Beetje verkeerd
- Verkeerd
- Helemaal verkeerd

Profiel van Jan

- Leeftijd: 18 jaar
- Hobby: voetbal
- Valt op: jongens
- Gedraagt en kleedt zich: vrouwelijk

In hoeverre zou jij Jan accepteren? Ik zou hem...

- ... helemaal niet accepteren.
- ... niet accepteren.
- ... een beetje accepteren.
- ... accepteren.
- ... helemaal accepteren.

Jan wordt bij activiteiten op school niet meegevraagd. In hoeverre vind jij het verkeerd dat Jan niet wordt meegevraagd?

- Helemaal niet verkeerd
- Niet verkeerd
- Beetje verkeerd
- Verkeerd
- Helemaal verkeerd

Jan wordt op school gepest. In hoeverre vind jij het verkeerd dat Jan gepest wordt?

- Helemaal niet verkeerd
- Niet verkeerd
- Beetje verkeerd
- Verkeerd
- Helemaal verkeerd

Profiel van Tom

- Leeftijd: 18 jaar
- Hobby: ballet
- Valt op: meisjes
- Gedraagt en kleedt zich: mannelijk

In hoeverre zou jij Tom accepteren? Ik zou hem...

- ... helemaal niet accepteren.
- ... niet accepteren.
- ... een beetje accepteren.
- ... accepteren.
- ... helemaal accepteren.

Tom wordt bij activiteiten op school niet meegevraagd. In hoeverre vind jij het verkeerd dat Tom niet wordt meegevraagd?

- Helemaal niet verkeerd
- Niet verkeerd
- Beetje verkeerd
- Verkeerd
- Helemaal verkeerd

Tom wordt op school gepest. In hoeverre vind jij het verkeerd dat Tom gepest wordt?

- Helemaal niet verkeerd
- Niet verkeerd
- Beetje verkeerd
- Verkeer
- Helemaal verkeerd

Profiel van Daan

- Leeftijd: 18 jaar
- Hobby: ballet
- Valt op: jongens
- Gedraagt en kleedt zich: mannelijk

In hoeverre zou jij Daan accepteren? Ik zou hem...

- ... helemaal niet accepteren.
- ... niet accepteren.
- ... een beetje accepteren.
- ... accepteren.
- ... helemaal accepteren.

Daan wordt bij activiteiten op school niet meegevraagd. In hoeverre vind jij het verkeerd dat Daan niet mee gevraagd wordt?

- Helemaal niet verkeerd
- Niet verkeerd
- Beetje verkeerd
- Verkeerd
- Helemaal verkeerd

Daan wordt op school gepest. In hoeverre vind jij het verkeerd dat Daan gepest wordt?

- Helemaal niet verkeerd
- Niet verkeerd
- Beetje verkeerd
- Verkeerd
- Helemaal verkeerd

Hoe ik me voel

Voor dit onderzoek is het heel belangrijk dat ik weet hoe jij je voelt en wat je van jezelf vindt. De volgende vragen gaan hierover.

Geef hieronder met een cijfer aan hoe jij je voelt.

- 10 betekent dat het heel erg goed met je gaat

- 1 betekent dat het heel erg slecht met je gaat

Ik geef mezelf een ...

Kun je aangeven of deze uitspraken bij je passen?

	Zeker niet	Niet	Een beetje wel	Wel	Zeker wel
Ik ben tevreden over mezelf.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel me een mislukkeling.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik ben net zo goed als anderen.	☐	☐	☐	☐	☐

Wie ik ben

Ik wil graag nog een aantal algemene dingen over je weten.

Ik ben ...

- ... een meisje.
- ... een jongen.

Wat is je leeftijd?

- 15
- 16
- 17
- 18
- 19
- 20
- ouder dan 20

In welk land ben je geboren?

- België
- Een ander land, namelijk: .....

In welk land is je moeder geboren?

- België
- Een ander land, namelijk: .....

In welk land is je vader geboren?

- België
- Een ander land, namelijk: .....

Welke onderwijsvorm volg je?

- ASO
- KSO
- TSO
- BSO

In welk jaar zit je?

- 5e jaar
- 6e jaar
- 7e jaar

Welke richting volg je?

.....

Plaats jezelf op onderstaande schaal.

- 9 betekent uitsluitend homoseksueel
- 5 betekent biseksueel
- 1 betekent uitsluitend heteroseksueel

X.....X.....X

Uitsluitend homoseksueel   Biseksueel   Uitsluitend heteroseksueel

Bedankt

Heel erg bedankt voor het invullen van deze vragenlijst!

Heb je nog vragen of opmerkingen?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....